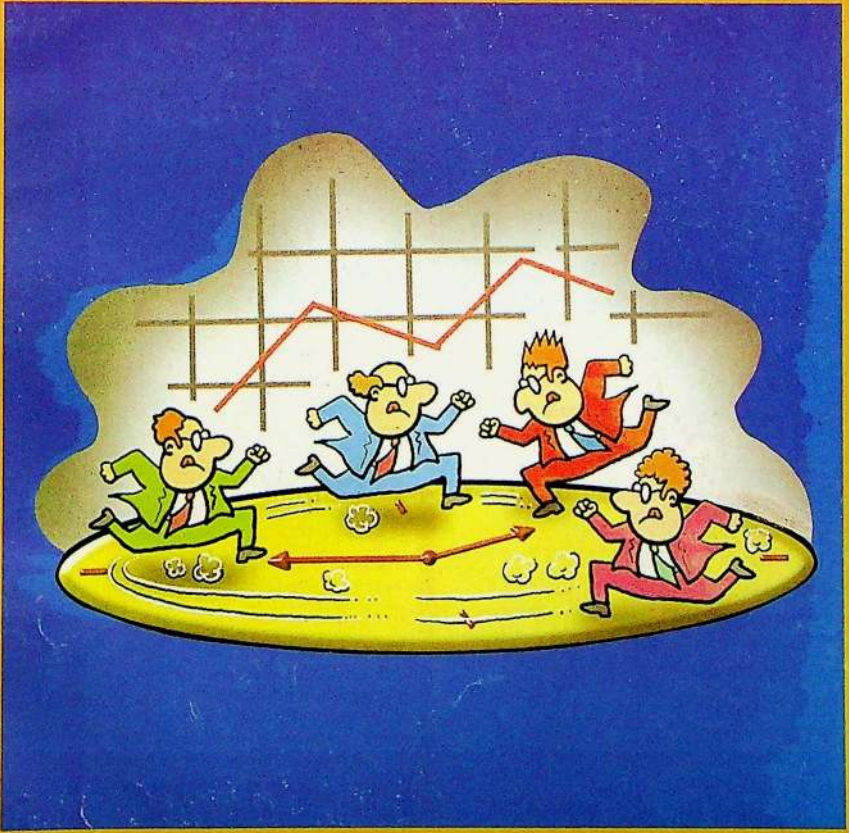

BANKA-MALİ VE

EKONOMİK 9

YORUMLAR

AYLIK DERGİ
YIL : 37
EYLÜL 2000
•
2.000.000 LİRA

- İSTİKRAR PROGRAMI VE YOL AYRIMINDAKİ TÜRKİYE
- TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ (AB) VE AB DIŞI ÜLKELERE GÖRE REKABET GÜCÜ (1984 - 1996)

Yatırım bankacılığı
hizmetlerinde önünüzü
gösteren bir ışık var:

Kurumlara yönelik
finansal çözümlerde
Yapı Kredi Yatırım farkı !

DENİZ FENERİ!

Siğ, kayalık, tehlikeli
suları işaret eder,
denizcileri uyarır ve
onları seyrüsefere
elverişli denizlerdeki
yolları gösterir.
Gece karanlığında bile,
güçlü ışığıyla, kolay,
güvenli yol almayı sağlar.
Mendirek girişlerinde parlar,
fırtınalı havalarda sığınacak
limanları işaret eder.
Bir deniz feneri, kendini,
millerce uzaktan gösterir,
uzak görüşlülüğün
avantajlarını sunar.

Hepsi birarada...

Başarılı uluslararası kurumlarca tanınmış, deneyimli
uzmanlardan oluşan profesyonel bir kadro.

Yatırımcıları en iyi bilgilendiren sektör ve şirket araştırmaları.

Yurtiçine yayılmış geniş şube ağına bağlı
etkin plasman gücü.

Yabancı yatırım bankalarına ve fonlara etkin ulaşım ve işbirliği.

Sadece Yapı Kredi Yatırım'da.

Yatırım bankacılığı hizmetlerinde, yolunuzu, en hızlı ve
en güvenli biçimde Yapı Kredi Yatırım aydınlatıyor.

YKY uzmanları, kuruluşunuzla işbirliğine ve
her aradığınızda hizmet sunmaya hazır.
Halka arz, finansal ortaklık (private equity),
stratejik ortaklık, şirket evlilikleri,
proje finansmanı konularında YKY
uzmanlığından yararlanın.

Halka arzda lider.

YAPI KREDİ
YATIRIM

BANKA-MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR

EYLÜL 2000 • YIL: 37 • SAYI: 9 • 2.000.000 LİRA (KDV DAHİL)

Ekonomik Mali Yayınlar San. ve Tic. A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi
ADNAN NAS

Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu Başkanı
ALİ İHSAN KARACAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç •
Prof. Dr. Erdoğan Akin • Tefik Altınok • Yılmaz Argüden • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan •
Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Unal Bozkurt • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Bülend Çorapçı •
Ahmet Demirel • Zeki Doşluoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Mahli Eğilmez •
Gazi Erceç • Zeynel Abidin Erdem • Prof. Dr. Cümhur Ferman • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Zeki Gündüz • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Avni Hedfili • Erhan İşil • Prof. Dr. Halük A. Kabaalioglu • Adnan Başer Kafaoglu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • Ali İhsan Karacan • Kemal Kurdaş • Korhan Kurdoğlu • Mehmet Kutman • Prof. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Adnan Nas • Ergin Neng • Sezai Onaral • Prof. Dr. Suat Oktar • Prof. Dr. İsmail Özasan • Tuncay Özilhan • Ertuğrul İhsan Özel • Prof. Dr. Merih Paya • Mehmet Faruk Sabuncu • Prof. Dr. Mehmet Şükri Tekbaş • Cihan Turper • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel •
Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni
MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Başsağlığı	2
Okurlara Mektup	3
Dr. Nesrin Nas İstikrar Programı ve Yol Ayırımındaki Türkiye	5
Mustafa Barış Sermaye Piyasası	17
Ekonomik Göstergeler (İç)	22
Doç. Dr. Osman Küçükahmetoğlu Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ve AB Dışı Ülkelere Göre Rekabet Gücü: (1984 - 1996)	23
Ekonomik Göstergeler (Dış)	56
Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Bankacılık Sektöründen Haberler	57
Abone Formu	64

İdare Yeri: Bimbirdirek Mah. Suterazısı Sok. No. 6/2; 34400 Sultanahmet - İstanbul • Tel: (0212) 518 17 32 • Faks: (0212) 518 66 43 • Açıklama: Dergi'deki yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler, yazarlarına aittir. • 2000 Yılı Abone Bedeli (KDV dahil): 22.000.000 - TL. • Öğrencilere: 15.400.000. - TL. • Banka Hesap Numaraları (İstanbul): Akbank Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 35875-4, Garanti Bankası Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 6299897, İş Bankası Çarşafoluğu Şubesi Hesap No: 530979 • Baskı: Kurtiş Matbaacılık, Telefon: 518 11 28 • Dizgi: Zalcı Dizgi, Celal Aydın Tel: (0212) 520 74 45 - 520 80 35 • Cilt: Dostlar Çiğeci, Tel: 526 59 24 • Baskı Tarihi: 18 Eylül 2000 • Genel Dağıtım: Yaysat •

Başsağlığı

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Yıldırım Kılış'ı Kaybettik

Kendi yaşltlarına, kendi kuşağına göre biraz daha uzun yaşamanın sa-kıncalarından biri de, dostlarını, arkadaşlarını yitirmek ve onların ar-dından yazı yazmak.

Yıldırım Kılış, toplumumuzda sayısı giderek azalan adam gibi adamlar-dan biri idi. Ne yazık ki onu da yitirdik. Yozlaşan bir toplumda erdemli dav-ranmak, ilkelerini korumak, topluma güvenmeden görevlerini yerine getir-mek zor bir uğraşdır. Kılış bu zoru başaranlardandı.

Yıldırım'ın en etkileyici yönü, ılımlı ve sakin oluşu, soğukkanlılığını yitir-memesi, karşı tarafa saygılı davranması idi. Ben, en haklı olduğum, en fazla tepki göstermesi gerektiği durumlarda dahi Yıldırım'ın sesini yükselttiğine şahit olmadım. Gerçek bir beyefendi idi. Beyefendi sıfatı, Yıldırım Kılış'da somutlaşmıştı.

Yıldırım hem değerli bir akademisyen hem de uygulamacı idi. Fildişi ku-lede yaşamıyordu, kuramsal bilgileri yaşama geçiriyordu. Şarlatan, farfara, medyatik bir tip olmadığı için ne yazık ki toplumumuz Yıldırım Kılış gibi de-đerleri pek tanımıyor. Yıldırım Kılış bir pazarlama uzmanı olmasına karşın, günümüzdeki çoğu örnekte olduğum gibi kendini pazarlamıyordu. Mütevazi olma gibi bir erdeme sahipti ve bu erdemini hiç yitirmemişti.

Kılış, bir yandan yayınları ile bilgimizi genişletip, kütüphaneleri zengin-leştirirken, öte yandan işletmelerde çağdaş pazarlama tekniklerinin uygulan-masında katkıda bulunuyordu.

Yıldırım'ın bilim adamı olma, bilgileri yaşama geçirme ve bunların üstün-de insan olma özelliği vardı. Kişiler bilim adamı olabiliyorlar ama insanca davranma erdemini her zaman gösteremiyorlar. Yıldırım, başkalarının göste-remediği davranışları, erdemi gösterebiliyordu.

Toplumumuza, dergimize büyük katkıları nedeniyle Yıldırım Kılış'a yü-rekten teşekkür ediyor. Tanrı'dan rahmet diliyoruz. Nur içinde yatsın dileğine herhalde Yıldırım Kılış gibileri layıktır.

Dergiden

OKURLARA MEKTUP

Vites Değişikliği

Sevgili Okurlarımız,

Bu derginin uzun yayın yaşamı boyunca hep tutarlı ve düzeyli bir çizgisi oldu: Türk ekonomisinin ve finans dünyasının yapısal ya da konjonktürel nitelikteki sorunları uzman gözüyle ve derinliğine irdelendi, okuyucular ve ilgilenenler için anlaşılabilir sonuçlar, uygulanabilir öneriler üretilmeye çalışıldı.

Geçtiğimiz aylarda derginin yönetiminde gerçekleşen bayrak değiştirme bu çizgide bir değişiklik anlamına gelmiyor. Aksine dünyanın ve Türkiye'nin hızla değişmesi karşısında giderek güçleşen böyle bir misyonun ancak daha profesyonel bir örgütlenme ve takım oyunu ile sağlanabileceği gerçeğinden, bu gerçeği gören ve dergiye her zaman sempati duymuş bir ekibin gönüllü olarak nöbeti devralmak istemesinden kaynaklanıyor. Yeni yönetimin öncelikli amacı, kısıtlı imkânlar dolayısıyla son yıllarda eski profilini ve dinamizmini yitirmeye başlayan dergide tempoyu ve deyim yerindeyse vitesi yükseltmek. Seçkin bir Danışma Kurulu'na ve okuyucu kitlesine sahip olmanın bu açıdan ciddi bir avantaj olduğunun bilinciyle, ülkedeki ekonomi yayıncılığına özgün bir katkı sağlamanın heyecanını şimdiden duyuyoruz.

Doğal ilgi alanımız olan Türk ekonomisi, finans sistemi ve kamu maliyesi alanlarındaki sorunları irdelerken, Türkiye'nin artık global ekonominin bir oyuncusu olduğunun gözardı edilmemesi gerekiyor. Bu nedenle bir yandan dünyaya hakim olan yeni paradigmalardan ve trendlerin zamanında ve gereğince algılanması, öte yandan Türkiye'yi uluslararası ligde yukarı taşımak için kendi koşulları ile uyumlu özgün çözümler geliştirilmesi zorunlu. Dergimizin bu perspektifte fikir üreten ve ilgiyle izlenen bir platform olacağına inanıyoruz.

Önümüzdeki sayıdan itibaren her ayın en sıcak konularından birini yetkin uzmanların katılımıyla enine boyuna irdelemeye başlayacağız. Yukarıda özetlediğimiz vizyon çerçevesinde diğer çabalarımızı da zaman zaman sizlere duyuracağız.

Bu sayıda iki güncel konuda iki kapsamlı yazı var. Yürütülmekte olan istikrar programının bugünkü durumu itibarıyla bir değerlendirmesini koalisyon ortağı Anavatan Partisi'nin ekonomi sözcülerinden birinin, İstanbul Milletvekili Dr. Nesrin Nas'ın yazısında bulacaksınız. Marmara Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Osman Küçükahmetoğlu ise başka bir önemli konuyu, Avrupa Birliği öncesinde Türk ekonomisinin rekabet gücünü irdeliyor.

Saygılarımla,

Adnan Nas

Temizlik Marathon'un işi!

Marathonlar, işyerinin vazgeçilmez elemanları:
Tuvalet kâğıtları, havlular, peçeteler,
muayene masa örtüsü, endüstriyel havlu,
klozet kapak örtüsü, bardak altlığı...

Hepsi de temizliğin, sağlığı ve kaliteli hizmetin ayrılmaz birer parçası. Marathonlar işyerinin, işini bilenlerin ideal temizlik kâğıtları!

Üstün kaliteli ve ekonomik Marathonlarla siz de işinizi kolaylaştırın...

MARATHON

İlçecacıbaşı | FORT JAMES
İpek Kağıt

Girişim Pazarlama A.Ş. İpek Kağıt'ın tüm Türkiye'de tek yetkili satıcısıdır.

Adana
(0322) 228 65 20

Ankara
(0312) 468 94 68

Antalya
(0242) 323 78 54

Bursa
(0224) 232 00 40

İstanbul
(0212) 212 86 17

İzmir
(0232) 232 51 76

Samsun
(0362) 435 47 4

Görüşler

Dr. NESRİN NAS

ANAP İstanbul Milletvekili

İstikrar Programı ve Yol Ayrımındaki Türkiye

Dünya değişiyor. dünya ekonomisi dönüşüyor. Bizler hepimiz geleneksel dünyayı kökünden değiştirecek, üretim ve tüketim biçimini bütünüyle yenileyecek ve bir kaç yüzyılda yaşanan bir dönüşümün tanıklarıyız.

Ancak günümüzdeki dönüşümü tarihteki bu tip dönüşümlerden ayıran en önemli fark; etkileşim sınırlarının ölçeği ve hızıdır. Bu nedenle içinde yaşadığımız dönüşümün etkisi daha derin ve çarpıcı olacaktır.

Artık hepimiz ve her şeyin görünür, yani şeffaf olduğu, ölçülebildiği ve anında denetlendiği bir ortamda yaşıyoruz.

Bu dönüşümde eksenlerde giderek belirginleşiyor. Dünya artık, 1) demokrasi ve insan hakları, 2) verimlilik ve 3)serbest piyasa değerleri üzerine şekilleniyor ve yükseliyor ve ülkeler artık gelişmiş, gelişmekte, az gelişmiş vb. sınıflandırılmıyor. Bunun yerini teknoloji üretenler, teknoloji kullananlar ve ikisinin de dışında olanlar sınıflandırılması almış durumda. Bu üzerinde önemle durmamız gereken bir husustur ve aynı zamanda bizim vizyonumuzu ve misyonumuzu da belirlemektedir.

Tüm bu dönüşüm yeni ekonomi denilen kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur ve bu kavram kimilerinin savunduğu gibi sanal bir olgu olmaktan çok uzaktır. Özellikle son 10 yılda dünya ekonomisi ve ABD ekonomisindeki gelişmelere bakıldığında, yeni ekonominin verimliliği, yeniden yapılanmaya yönelik baskıları, küreselliği, yol açtığı krizleri ile birlikte sistemi nasıl kökünden değiştirip sarstığı çok açıkça görülmektedir. Türkiye olarak bu değişimi ıskalamanın maliyeti kuşkusuz çok ağır olacaktır.

Evet bugün karşımızda yepyeni bir dünya var. Bu yeni dünyaya lider ülkelerden biri olarak girme iddiasını taşıyan Türkiye bu yeni düzende edilgen konuma düşmemek için

2000 yılına bir dizi ekonomik önlem olarak girmiştir. Bu önlemlerin birinci amacı fiyat ve ekonomik istikrarı sağlayarak verimliliğin önündeki engelleri kaldırmaktır. Çünkü yüksek enflasyon bütün diğer zararlarının yanı sıra ekonomide hesap yapmayı imkânsız hale getirmektedir. Yani sanal bir dünya yaratarak kârla maliyet ve reel gelirle nominal gelir arasındaki ilişkiyi koparmaktadır.

Ancak Türkiye sadece kendi yapısal sorunlarını çözerek 21. yüzyıla hazırlanamaz. Aynı zamanda dünya ekonomisine ve dünya düzenine entegre olmasını sağlayacak akılcı politikaları da eş zamanlı ve akılcı bir biçimde yürütmek zorundadır. Türkiye ancak dış dinamikleri iç dinamiklerle uyumlu hale getirip 2000'li yılların siyasi ve ekonomik ortamında kendisi için en faydalı yeri bulabilir. 2000'li yıllarda içe dönük politikaları dünyanın bugünkü yeniden yapılanma süreci içerisinde uygulanma ve başarı şansı yoktur.

Bakınız Türkiye ekonomisinin, yüksek enflasyon, kamu açıkları, bütçe açığı, düşük verimlilik gibi bilinen sorunlarının yanı sıra yurtiçi tasarrufların ekonomiyi büyütecek düzeyde gerçekleşmemesi gibi hayati bir sorunu daha vardır. Sadece bu nedenle dahi Türkiye tek başına iç dinamikleri esas alan politikalar izleyemez. Çünkü ekonomik büyüme dış tasarrufa bağımlıdır. Dış kredi bulmakta zorlandığımız dönemlerde büyüme hızımız düşmüştür. Türkiye'ye giren net sermaye miktarı azaldıkça bankaların açtığı krediler azalmış reel faizler yükselmiş ve sonuçta büyüme hızı düşmüştür.

Türkiye'nin dış dünyayı dikkate almayan politikaları sonucunda ortaya çıkan bir diğer husus ise ekonominin 2-3 yıllık büyüme dönemlerinin ardından ciddi bir daralma içerisinde girmesidir. İç talebe dayalı büyüme dış dengeyi bozarak Türkiye'nin kredibilitesini olumsuz etkilemektedir. Buradan hareketle Türkiye'nin dışa dönük, makul, ancak istikrarlı bir büyüme hızını benimsemek zorunda olduğu netleşmektedir. Bu nedenle de halihazırda uygulamakta olduğumuz program Türkiye'nin yeni yüzyılda iddiasını sürdürebilmesi açısından hayati bir önem arz etmektedir.

Bugün anlamamız gereken dünyanın en yüksek enflasyon oranıyla, en pahalı enerjiyle, büyük alt yapı açıklarıyla yeni yüzyıla giremeyeceğimiz ve kapitülasyon kompleksi ile gelişmiş global dünyanın bir parçası olamayız. Bakınız biz sömürülme kaygıları ve müstemleke olma korkusuyla global sermayeye geçit vermezken global sermaye İspanya, Yunanistan, Tayland, Polonya, Macaristan gibi ülkelere para teknoloji, istihdam gücü, üretim ve ihracat yeteneği kazandırdı. Bize ise kuruntularımız nedeni ile borç olarak gelip dünyanın en yüksek faizlerini aldı götürdü.

Başta enflasyon olmak üzere tüm bu sorunlar ve bu zihniyet dünya ile entegre olmamızı geciktirmiştir. Bugün biz halen temel yapısal reformlarımızı yapmakla uğraşır ve bizim için son derece kritik bir önemi olan programa uygulamaya başladıktan 8 ay sonra anlamsız bir direnç gösterirken, bir parçası olmak istediğimiz dünya bambaşka bir çağa adımını atmıştır.

Bu nedenle uygulamakta olduğumuz ekonomik programı ve AB'ne tam üye olma hazırlıklarımızı hep bu bakış açısından ele almak ve değerlendirmek zorundayız.

Evet Türkiye'de son yılların en ciddi istikrar programı uygulanıyor. Bugüne kadar oldukça başarılı diyebileceğimiz programla ilgili zor kararların alınacağı bir döneme girmiş bulunuyoruz.

Bu programın üzerinden iktisat teorisi açısından çok kısa ama uygulanmakta olan programın koşulları açısından uzunca bir zaman diyebileceğimiz 8 ay geçti. Türkiye, 8 ay neredeyse tavizsiz uyguladığı bu programa yavaş yavaş ayak diremeye başladı. Nasıl ki programın ilk aylarında, program yanlış bir zeminde ve biçimde ele alındıysa, ek önlemlerin gündeme geldiği şu günlerde zemin ve biçim yine yanlış. Bir kere bugün IMF tarafından gündeme getirilen önlemlerin hiçbiri ek önlem değil, hepsi stand-by anlaşmasında yazılı olan ve Türkiye'nin uygulamayı taahhüt ettiği önlemler. İkincisi Program uygulanmaya başladığında nasıl ki Türkiye mucize yaratmamış ve tüm ekonomik sorunları geride bırakmamışsa, bugün de durum öyle ileri sürüldüğü gibi çok vahim falan değil.

Öncelikle belirtmek isterim ki, Türkiye bu programı eksiksiz bir biçimde uygulamak ve program hedeflerini mutlaka 2-3 aylık gecikmeyle de olsa tutturmak zorundadır. Ancak hepimizin bilmesi gereken şey uygulanmakta olan stand-by anlaşmasının ne kadar hassas bir program olduğu ve bu çeşit stand-by anlaşmalarının aslında son derece karmaşık ve sürekli ince ayar gerektiren programlar olduğudur. Biraz rehavete kapılın, işi ağırdan alın program hemen sapmaya başlar.

Oysa Türkiye'de olan bunun tam tersi. Böylesine zor ve karmaşık bir program uygulayan Türkiye'de gündemin birinci maddesi ekonomi değil. Ayrıca programın üç yıllık olduğu başından beri iskanmış durumda ve daha da kötüsü program hiç mi hiç içselleştirilmemiş, aylar boyunca hiçbir önlem alınmamış ve bu programın sorumlusu, sahibi ve bedelini ödeyecek olan da IMF imiş gibi, Türkiye ekonomiyi ve programı gündemine sadece Cottarelli'nin ziyaretlerinde aimiş.

Evet program şimdi hedeflerden az da olsa sapma gösterdi. Başta dış açığın büyümesi gibi sürdürülmesi güç dengesizlikler ortaya çıktı ve geçte olsa ek önlemler hecelenmeye başlandı. Bu kesinlikle bir başarısızlık değildir. Aksine Türkiye şimdi başarmaya daha çok yakındır. Çünkü programın ne anlama geldiğini ilk olarak açık ve seçik bir biçimde görmeye başlamıştır.

Faizler düştü enflasyon düşüyor görüntüsü yaratıldığı ve faizlerin düşüşü programın en önemli başarı kriteri olarak alındığı için yılın ikinci döneminde atılması gereken adımlar geciktirildi. Dolayısıyla programın en önemli varsayımlarından biri olan Dünya Bankası desteği de tam olarak devreye giremedi. Evet Türkiye 2000 yılı sonbaharında "bıçak sırtında" giriyor. Bu noktada yapılacak hatalar çok pahalıya mal olabilir, uygulanan enflasyonu düşürme programının aksayacağını ya da askıya alınacağını düşündüren işaretler, piyasadaki beklentileri olumsuz etkileyerek ekonomiyi bir anda çok daha kötü bir noktaya getirebilir. Bu nedenle ek önlemleri en kısa zamanda gündeme getirmek programın başarısızlığını değil, başarı şansının artacağını gösterir.

Enflasyonun sorumlusu ne özel sektör, ne tarımdaki kuraklık ne de inşaat fiyatlarındaki artıştır. Bu tür kur çıpası politikasının esas olduğu programlar incelendiğinde, enflasyon beklentisinin kırılmasının 14 ayı bulduğu ve bu süre zarfında enflasyonun hedeflenenenden daha yavaş düştüğü, bu süre içinde cari açığın büyüdüğü, ülke parasının aşırı değerlendirildiği, dayanıklı tüketim malları talebinin arttığı, tüketici kredilerinin 4-5 ay zıplama yaptığı ve daha sonra artan kredi kullanımının durakladığı ve reel faizlerin çok dalgali bir seyir izlediği görülür. Bu nedenle Haziran, Temmuz ve Ağustos enflasyon rakamlarını iyi okumak ve kritik eşik aşmak için siyasi otorite boşluğunun doldurulması gerekmektedir.

Programın doğru işleyip işlemediğini değerlendirmek için öncelikle Türk ekonomisinde 1999 yılını iyi değerlendirmemiz gerekir. 1999 yılı, anormal derecede yüksek reel faizlerin fiilen tahakkuk edip ödediği ve depresyonda etkisiyle, ekonominin % 6.4 küçüldüğü bir "kriz" yılıdır. Küçülmenin ana sebebi de her ne kadar sebep değil sonuç ise de "anormal yüksek faizler"dir. Bu %n kamu açıklarının, milli gelir içindeki payı ciddi şekilde yükselmiştir. Yüksek reel faizler yüzünden iç borç stoku da bir yıl içinde anormal derecede artmıştır.

Böyle bir yılın ardından bir "istikrar (enflasyonu düşürme) programı" yürürlüğe konmuştur. İstikrar programı gerçekte ekonominin soğutulmasını hedefler. Yani para arzının kısılanması sonucu reel faizlerin yükseldiği, yatırım ve tüketim harcamalarının azaldığı bir dönemdir hedeflenen. Böylece toplam talep geriletilir ve fiyat artışları frenlenir. Milli gelir artışı düşer, hatta geriler. Ancak 2000 yılında Türkiye'de uygulamaya konulan istikrar programının mantığı bu değildir. Program, esasen anormal düzeylere yükselmiş bulunan "reel faizlerin" normal düzeylere indirilmesini amaçlamıştır. Dolayısıyla, ekonominin soğutulması değil, ısıtılması; milli gelirin düşmesi değil, artması ön görülmüştür. Yani toplam talep, bir yıl öncesine göre artacaktır. Nitekim öyle olmuştur. Diğer şartlar değişmezken tek başına bu etki, "genel fiyat seviyesinin" artmasına neden olur. Bu bir "önlem paradoksu"dur ve Türkiye'de bunu yaşamaktadır.

Bu programı en kritik ayı Eylül ayıdır. Eylül ayı enflasyonu program hedeflerine ne kadar yaklaşacağımızı ve mevcut programın revizyon boyutunu açıkça ortaya koyacaktır. Ancak revizyon asla hedeflerin revizyonu anlamına alınmamalıdır. Revizyon programın yönetimine ilişkindir.

Ağustos ayı enflasyon rakamları ve cari açığı 5.58 milyar dolarlık seviye programı gözden geçirmemiz gerektiğini söylüyor. Mayıs ayında ertelenmiş tüketimin piyasaya getirdiği canlılığın tetiklediği büyüme illüzyonuna kapılan yetkililerin, gerçekte eksi çıkması gereken Haziran ayı enflasyonunun % 1'in altında olmasını başarı olarak sunmaları kamuoyunu Temmuz ve Ağustos rakamları karşısında karamsarlığa itmiştir. Toptan eşyada % 0.9, tüketici fiyatlarında % 2.2 olan Ağustos enflasyonu kötü olmamakla birlikte bu nedenle Eylül ayı rakamlarını çok daha kritik bir hale getirmiştir.

Enflasyon oranının öngörülenden daha yavaş düşmesinin belirli nedenleri vardır. Bu nedenlerin başında faizlerin hızla düşmesi gelmektedir. Faizlerin hızla düşmesi iç talebi artırmıştır. Aslında beklenti ilk üç ay içinde % 45-50 bandı, ikinci üç ay için % 35-40 bandı aralığında bir faiz oranıydı. Döviz girişindeki hız maddi alt yapıyı hazırlarken, diğer kararlı uygulamalar da olumlu beklentileri yükseltince faizler umulanın ötesinde iniş gösterdi. 1994 yılından beri yüksek reel faizlerle hızla servetlerini artıranlar da düşük faiz oranlarından biriktirdikleri servetin bir kısmını harcamaya başladılar. Bu bir servet etkisidir.

Öte yandan cari açığı artıran artış, büyümeyi yavaşlatarak cari açığın kontrolü tartışmalarını gündeme getirmiştir. Ancak, kur politikasını aynen tut, büyümeyi yavaşlat, dış açık azalsın reçetesi de kolay çalışmayacaktır. Çünkü, 1998 yılı ortasından itibaren Türkiye ekonomisi çok ciddi bir daralmanın içine girmişti. Bu daralma, Asya krizi ve Rusya devalüasyonundan sonra dış açığın o zamanki şekliyle sürdürülememesinden kaynaklanıyordu. Çünkü, Asya ülkeleri paralarını devalüe etmiş, aynı malı Türkiye'den % 25-30 daha ucuz satar hale gelmişlerdi. Rusya krizi ile ruble değer kaybedince, bavul ticareti de azaldı. Oysa Türkiye büyük bir TL cinsi bono stoku üzerinde oturuyordu... Kur politikasının de-

ğıştirmeyince, ekonominin küçültülmesine ve dış açığın bu şekilde kontrol altına alınmasına karar verildi.

Bu durum reel faizler düştüğü zaman servet etkisi nedeniyle bir anda patlayacak bir ortamı oluşturmuştur. Nitekim öyle de olmuştur. Çünkü reel faizlerdeki ani düşüş paranın reel maliyetini neredeyse sıfıra yaklaştırmıştır. Bu durumda enflasyon hedefi biraz şaşarsa o zaman borçlananın kârlı çıkacağı bir ortam oluşur. İşte en kaba şekliyle dayanıklı tüketim mallarında gördüğümüz talep patlamasının nedeni budur. Cari açığı büyük artış da, bir yerde artan bu talebin yol açtığı ithalat artışından kaynaklanıyor. *Yani sorun enflasyondan arındırılmış reel faizlerin sınırlanmış hatta negatif olmasıdır. Yine de büyüme ile enflasyonla mücadele arasındaki bir tercihte, tercihin enflasyonla mücadeleden yana yapılması Türkiye'nin geleceği açısından hayati bir önem arz etmektedir.*

Kuşkusuz iç talep artışı üretim artışına neden oluyor. Yılın ilk altı ayında sanayi üretimi % 3'ün üzerinde artmıştır. Birkaç lider sektörle başlayan sanayi üretimi artışı daha önce üretimi düşen sektörleri de uyarmıştır. Yavaş da olsa, sanayide üretim artışı tüm sektörlerle yayılmaya başlamış, *Tüpraş*'in üretimi hariç, sanayi üretiminin artması ise istihdamı artırarak *"gelir etkisi"*ni ortaya çıkarıyor. Servet etkisi azalırken, iç talep üzerinde gelir etkisi artıyor. Bu gidişle bir süre sonra iç ticaret ve inşaat sektörleri de durgunluktan çıkacaktır. *Kuşkusuz iç talep üzerinde gelir etkisi, servet etkisinden daha uzun ömürlü olacaktır.* Servet etkisiyle uyarılan iç talep, gelir etkisiyle hızlanarak artacaktır ve doğal olarak ithalat talebini de artacaktır.

Dolayısıyla *ç talebin giderek büyümesi fiyat artışlarını frenlemeyi zorlaştırmaktadır.* Bu da, enflasyon hedefinden uzaklaşmaya göz yummak anlamına gelmektedir. Finanse edilebilse de, *artan iç taleple döviz dengesi giderek bozulmaktadır.* Bu gelişme, Rating kuruluşları tarafından dikkatle izlenen hususların başında gelmektedir.

Bu durumda ne faizlerdeki bir artış ne de kredi maliyetlerinin artırılması iç talep artış hızını yavaşlatmayacaktır. Cari açık sorununu ancak iç talep artışını sınırlandırarak, yani kamu sektörünün tasarruf fazlasının artırılması yönünde kararlar alarak çözebiliriz. Yeni vergiler bu noktada soruna kalıcı bir çözüm getirmez. Çünkü yeni vergiler yoluyla kamu kesiminin tasarruf açığı düşürülse de özel sektörün tasarruf fazlası da eritilecektir. Oysa Türk ekonomisinin rekabet gücünü ve verimliliğini artıracak yeni yatırımlara da şiddetle ihtiyacı var. Dolayısıyla geriye tek bir yol kalıyor. O da kısa dönemde kamu sektörünün faiz dışı harcamalarında kısıntıya gitmek ve vergi dışı gelirlerini artırmaktır. Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin verimsizlik sorunu çözülmeden enflasyon hedefleri paralelinde zam yapmaması ya da zamları düşük tutması önemlidir. Bu politika KİT'lerin tasarruf açığını daha da artırmaktadır. KİT fiyat artışlarını sınırlayarak enflasyonla mücadele etmek mümkün değildir.

Artık Hükümet daha çok büyüme ile daha düşük enflasyon arasında bir tercih yapma noktasındadır. Kuşkusuz büyümenin yavaşlaması istikrar programının vatandaş üzerindeki yükünü arttıracak ve Hükümetin programın uygulanmasında daha da zorlanmasına yol açacaktır. Ancak öncelik enflasyonla mücadeleye verilmezse uygulanan döviz kuru politikası nedeniyle karşılaşılabilecek maliyet çok daha ağır olacaktır. Şayet enflasyon kur artışları seviyesine getirilmezse büyüyen ekonominin yeniden keskin bir daralma içine

girmesi kaçınılmaz olacak, devalüasyon beklentisi yükselecek, dolayısıyla tüm parasal dengeler alt üst olacaktır.

Öte yandan bu programa ilişkin aylık sonuçlar değerlendirilirken programın bir özelliğinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu program ile otomatik devreye giren bir mekanizma konmuştur. Yani, "stand by anlaşması ile" Merkez Bankası bilançosunda net iç ve dış varlık büyüklüğüne sınır getirilmiştir. Net iç varlık için -1.2 katrilyon TL, net dış varlık için 12 milyar dolar performans kriteri olarak saptanmıştır. Sistemin pratikteki sonucu, Merkez Bankasının ancak döviz satın alarak TL yaratabilmesi, ancak döviz satarak TL'yi kısıbilmesidir. Bu arada, Merkez Bankası'nın kurla oynama yetkisi de yoktur. Döviz kurları sepet bandında önceden ilan edilmektedir.

Enflasyon ve büyüme nominal para talebini belirlediği için, şayet enflasyon ve büyüme hükümetin ve IMF'nin tahminlerinin çok üstünde seyrederse para talebi de daha hızlı artacaktır. Çünkü nominal olarak gelir daha fazla olduğundan ekonominin daha fazla paraya ihtiyacı olacaktır. Net iç varlıklar sabit olduğu için nominal para arzı sabit kalacaktır.

Dolayısıyla paranın (likiditenin) fiyatı faiz olduğu için faizler yükselecektir. Bu bir yandan büyümeyi yavaşlatacak, diğer yandan fiyat artışlarını sınırlayacaktır.

Öte yandan kur sabitken enflasyon yükselince, TL değer kazanacağından ithalat artar. Hızlı büyüme ve canlı iç talep ithalatı ayrıca artırır. Dış açık, ithalatçının döviz talebinin ihracatçıdan gelen döviz arzının üstünde seyretmesine yol açacaktır. Aradaki farkı ithalatçı Merkez Bankası'ndan satın alacağı, Merkez Bankası da bunu karşılamak için rezerv satacağı için, tanım icabı içerideki TL azalacak, yani gene likidite sıkıntısı baş gösterecek, faiz yükselecek, iç talep düşecek, ithalat gerileyecek ve dolayısıyla dış açık kapanacaktır. Net iç ve dış varlıklar hedefinin performans kriteri olarak programda yer almasının anlamı budur. Sermaye hesabından döviz girişi (dış borç, yabancı sermaye, borsa, vs.) cari işlemler açığına yakın ya da üstünde seyrettiği sürece, dış açığın büyüklüğü ne olursa olsun, faizler düşük kalır. Tersine, sermaye girişi olmazsa, dış açık küçük bile olsa faiz anında yükselir. Ancak dolaylı müdahaleler olmaması koşuluyla. Çünkü düşük faizi seven Hazine'nin sık sık dış borçlanmaya çıkarak Merkez Bankası'nın elinden bir para politikası aracı olan faizlere dolaylı müdahalesi otomatik mekanizmanın işlemini engellemektedir. Uygulanan istikrar programı çerçevesinde Hazine dış borç bulup dövizleri Merkez Bankası'na yatırınca Merkez Bankası gelen döviz kadar piyasaya para sürüyor. Faizler düşüyor. Hazine getirdiği dövizleri dış borç ödemeleri için kullandıkça, Merkez Bankası giden döviz kadar piyasadan para çekiyor. Faizler yükselme eğilimine giriyor. Doğal olarak, Hazine, iç borçlanma maliyetini azaltmak için faizlerin düşük kalmasını istiyor ve Hazine, faizleri dış borçlanmayla etkilemeye çalışıyor. Oysa her şeyden önce, faizlerin Hazine'nin denetimine bırakılması yanlış olduğu kadar tehlikelidir de.

Kaldı ki piyasaya verilen bu yanlış mesajlar nedeniyle büyümeyle beraber bazı göstergeler şimdiden bozulmaya başlamıştır. Dış ticaret açığı artmış, cari işlemler açığı hedeflerinin çok üzerinde seyretmeye başlamıştır. Daha da kötüsü kısa vadeli dış borçlarımızın döviz rezervlerine oranı da yükselmiştir. Bu durumu orta vadede sürdürmemiz imkânsızdır. Çünkü kısa vadeli borçların rezervlere oranı yükseldikçe dış borçlanmamız da tıkanmaya başlayacaktır.

Enflasyona gelince, aslında enflasyon cephesinde kötü haber yok. Tek kötü haber

beklendiğinden daha yavaş düşmesidir. Önce Ağustos rakamlarına bakalım. Toptan eşya fiyatlarında Ağustos ayı enflasyon oranı % 0.9 olarak açıklandı. Piyasalar TEFE'nin bir parçası olan çekirdek enflasyonla daha çok ilgilidir kuşkusuz. Burada gerçekleşen enflasyon % 1.7. Bu rakamların her ikisi de geçen ay ki seviyelere yakın. TÜFE enflasyonu ise % 2.2 olarak çıktı. Temmuz ayında gerçekleşen rakamın aynısı.

Bu rakamlar bize bazı şeyler söylüyor. Son sekiz ayın TEFE enflasyonu % 21. Buradan harekete yıl sonu için muhafazakâr bir tahmin yapmak mümkün. Gelecek 4 ayın toplam TEFE enflasyonu bizce en az % 5 olacak. Dolayısıyla yıl sonu TEFE enflasyonu en düşük % 27'ye gelecek. Dolayısıyla Mart 2001'de sadece 2 aylık bir gecikmeyle Türkiye % 20 enflasyon hedefine kesin olarak ulaşacak.

Daha önemli bir gösterge olan tüketici fiyatlarında ise durum biraz değişiktir. Çünkü TEFE aslında tümüyle kur politikasının güdümünde olan bir fiyat endeksidir. TÜFE ise çok daha geniş bir yelpazede enflasyonun nasıl gittiğini gösteren bir endekstir. TÜFE enflasyonu ilk 8 ayda % 23'ü geçti. Bundan sonra açıklanacak olan 4 aylık enflasyon en düşük ihtimalle % 8.8 olacaktır. Demek ki yıl sonunda TÜFE rakamının en az % 32'ye varacağı anlaşılıyor. Mart 2001 hedefi bu nedenle TÜFE için de geçerlidir. Bu hiç de küçümsemeyecek bir başarıdır.

Ancak bu programda bu başarıyla yetinemeyiz. Çünkü enflasyonla mücadele uzun soluklu bir iştir. Para ve döviz kuru politikalarıyla enflasyonu kısa sürede düşürmek mümkündür. Ancak uzun vadede kalıcılığı sağlamak için mutlaka yarım kalan yapısal reformları hızla hayata geçirmek ve kamu harcamalarını önemli ölçüde kısmak gerekir. Aksi halde başlangıç noktasına dönme riski çok yüksektir. Bakınız enflasyonu % 90'lardan % 20'lere indirmek nispeten daha kolaydır. En zoru % 20'den % 3-5 aralığına çekmektedir. Dolayısıyla 2001 yılı bu programın en kritik yılı olacaktır. Bu nedenle asıl mücadele şimdi başlamaktadır.

İthalattaki artışın süremsi, dış ticaret açığının ve cari işlemler açığının hedeflenenin çok üzerine çıkacağına anlaşılması ve kamu harcamalarında (faiz hariç) ciddi bir daralma olmaması, kamu bankalarının özleştirilememesi, enerji sektörünün sorunlu olması ve sorunun her geçen gün daha da büyümesi ve Hükümetin programa sahip çıkma konusunda yeterince kararlı görünmemesi, programı savunmak zorunda kalan bürokratların da eleştirilmesi programın 2001 yılına ilişkin riskleridir. Ancak en az bunlar kadar önemli bir diğer hususta Telekom özelleştirmesinde gelinen nokta ve bu konunun ekonomik kriterlerle değil, çağdışı bir milliyetçilik yaklaşımıyla tartışılmasıdır. Çünkü Telekomla ilişkin tartışmaların THY, PETKİM vb. özelleştirmeleri de olumsuz etkilemesi hiçte sürpriz olmayacaktır.

Dünya ekonomisindeki gelişmeler, petrol fiyatlarının 35 doların altına inmemekte direnmesi ve bu nedenle gelişmiş ülkelerde enflasyonist baskının artmaya başlaması bizim için program hedefleri açısından dikkatle izlenmesi gereken bir diğer husustur.

Nitekim Avrupa Merkez Bankası (ECB), kısa vadeli faiz oranını 25 puan artırarak % 4.50'ye çıkardı. Faiz oranını 10 ayda altıncı defa artıran ECB, Avrupa Birliği ortak para birimi Euro'yu kullanan Euro bölgesi ülkelerinde yükselen enflasyonu dizginlemek için faiz silahını kullanmaya karar vermişti. ECB artırım kararının son iki aylık ekonomik göstergelere dayandırdı. Euro bölgesinde, dolar üzerinden yapılan hammadde ithalatının maliyeti-

nin yükselmesi ve son-18 ay boyunca petrol fiyatlarının üç kat artması enflasyonu körükledi. ECB'nin belirlediği maksimum enflasyon oranı % 2 olduğu halde, Haziran ve Temmuz ayları enflasyonunun % 2.4 oranında çıkması artırım kararını etkiledi.

Ancak uzmanlar, faiz artırımının yılbaşından bu yana % 11.5 oranında düşen Euro'nun yükselmesi için yeterli olamayacağını belirtiyorlar. Tedavüle girdiği Ocak 1999'dan beri yaklaşık % 25 oranında değer kaybeden Euro'da yukarı doğru hareketlenme olması için, bir çeyrek puanlık artışa daha ihtiyaç olduğu yorumları yapılıyor. *Çeyrek puanlık artışın 2001 yılında Euro bölgesi büyüme oranında binde 3'lük bir azalmaya neden olacağı belirtiliyor. Böylece ECB'nin artırım politikasının 18 ay önce Euro bölgesinde başlayan ekonomik büyümenin önünü keseceği ileri sürülüyor. Kuşkusuz bu gelişmeler bizim için hayati bir önem arz ediyor.*

Bakınız bir başka önemli tehlike de programın başarısı için gerekli olduğu halde uygulamanın başından beri ihmal edilen toplumsal mutabakatı sağlamanın bu ortamda daha da zorlaşmasıdır. *Kaygıları artıran ve kafaları karıştıran temel neden işte tam bu noktada devreye giriyor. "Enflasyonlu yaşam"ın gerçekten sona ermesi halinde yaşama şanslarının kalmayacağını hisseden kesimlerin yükselttiği muhalefetin, farklı kesimlerden destek göerek güçlenmesi olasılığı artıyor. Ücret ve maaş artışlarının sınırlanmasına tepki gösteren ve sonunda gene kendilerinin zararlı çıkacağını düşünen işçi ve memurların, tarım kesimindeki uygulamalardan şikayetçi olan çiftçilerin ve tarım sübvansiyonların cebe indirmeye almış olan aracı kesiminin, enflasyon lobisi'ne katılarak programa karşı oluşan muhalefet cephesini genişletmeye eğilimli oldukları görülüyor. Bu husus özellikle Toplu Sözleşme döneminin geldiği bu ay için son derece kritik bir durum oluşturuyor.*

Öte yandan Programın başarısı için kamu kesiminde ve özel kesimde firma bazında yeniden yapılanmanın ve kuruluşlara rekabet gücü kazandırmanın şart olduğunun program uygulandıkça daha iyi anlaşılması ve işin zor kısmının bundan sonraki kısım olduğunun giderek daha net görülmesi programa karşı olan cepheyi daha da genişletme tehlikesini içeriyor.

Oysa Türkiye ekonomisi bu programla birlikte dönülmez bir yola girmiştir. Eğer istikrar programı savsaklanırsa bir felakete doğru hızla yol alırız ve Türkiye yeni yüzyıla ilişkin tüm iddialarını bir kenara koymak zorunda kalır.

Programı yarıda bırakmanın maliyetini daha da yükseltecek etki ise başından beri programa şans tanımış ve kredi açmış iç ve dış piyasaların olumsuz tepkisiyle ortaya çıkabilir. Hükümetin IMF'den de destek alarak bu programı uygulamaya kararlı olduğu izlenimini vermesi sayesinde iç borçlanma faizlerinde büyük düşüşler yaşandı, devletin faiz yükü hafifledi; Hazine gerçekleştirdiği borçlanmalarla yıllık dış borçlanma hedeflerine şimdiden yaklaştı; Türk bankaları dış kredilerini katlayarak yenileme olanağını buldular. Programın yarıda kalma olasılığı tüm bu olumlu gelişmeleri tersine çevirebilir ve ekonomimizi derin bir çıkmaza, hatta bir krize sürükleyebilir. Telekom özelleştirmesinden gelen sinyaller bu nedenle pek iç açıcı değil.

2001 yılı için programa ilişkin risk oluşturan hususlardan biri de personel harcamalarıdır. Çünkü bu husus koalisyon ortakları arasında uyumu bozacak, özelleştirmeyi engelleyecek potansiyel çatışmayı içinde barındırıyor.

Kamu maliyesinin 1983'ten sonraki performansında personele ayrılan devlet gelirlerinin bir alt sınırı var. Bu, % 27 gibi bir seviye.

Stand-by şimdiki bu alt sınırı zorluyor. Bu personel harcamalarının daha da kısılması ve yeni personel alımı konusunda IMF'in eskisinden daha sert bir tutum alacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Koalisyondaki uyumun bozulma riski de yükselmektedir.

Kuşkusuz program açısından en kritik eşik cari açıktır. Özellikle bizim gibi döviz sendromu olan ülkelerde durum daha da hassastır. Yılın ilk yarısında 5 milyar doları aşan (5.58 milyar dolar) bir cari açık söz konusudur. Temmuz-Eylül döneminde turizm ve işçi dövizleri nedeniyle cari açık daralacaktır. Kuşkusuz Euro etkisini dikkate almak gerekiyor. Ancak talep artışı kontrol edilmezse Ekim ayından sonra yeniden genişleyen bir cari açık görmemiz muhtemeldir. Bu da bize iç talebe dayalı büyümeyi aşağı çekmemiz gerektiğini söylemektedir.

IMF'nin Türkiye'nin cari işlemler dengesi konusunda da Şubat ayında yaptığı açıklamaya göre eğer büyüme hızı % 3'ler civarında kalırsa Türkiye'nin sürdürülebilir cari işlemler açığı GSYİH'nin ancak % 1.6'sı kadar olabiliyor. Yani yılda en fazla 4 milyar dolar. Bunun üzerine çıkan bir açık "sürdürülemez" sayılıyor. Şayet, büyüme daha hızlı olur, yılda % 8'e ulaşırsa o zaman sürdürülebilir bir cari işlemler açığı GSYİH'nin % 2.6'sına kadar çıkabiliyor. Yani yılda en fazla 6 milyar dolar. Bunun üzerine çıkan bir cari işlemler açığı bu durumda da sürdürülemiyor.

Oysa cari işlemler daha ilk beş ayda 4.5 milyar dolar açık verdi. Bu 3 aylık durum... Üstelik Ocak ayı da düşük gerçekleşmiş...

Biz sonrası için ayda 500 milyon dolar gibi son derece muhafazakâr bir açık varsayacak bile 2000 yılı cari işlemler açığı 7.1 milyar dolara geliyor. IMF'nin hazırladığı çalışmaya göre bu "yüksek" ve "sürdürülemez" bir açıktır.

Açığın arkasındaki temel neden, liranın giderek değerleniyor olmasıysa, ortada yavaş yavaş bir sorun oluşuyor demektir. Lira değerlenmediği halde, hızlı büyüme yüzünden cari işlemler açığı veriliyorsa cari işlemler açığından korkmamız için geriye bir tek neden kalıyor. Cari işlemler açığını kapatmak için bulmak zorunda olduğumuz yabancı kaynakların maliyetinin yüksekliliği. Faizsiz ve çok uzun vadeli dış kaynak bulunuyorsa, bu açık korkutucu değildir. Ancak kısa vadeli borçların rezervler içindeki payının artması bu konuda çok rahat olamayacağımızı gösteriyor.

2000 yılının ilk altı ayında oluşan cari açığın arkasında hem ekonomik büyüme unsuru var hem de liranın değerlenmesi.

IMF raporuna göre cari açıktaki 7.1 milyar dolar açığın arkasında hem ekonomik büyüme unsuru var hem de liranın değerlenmesi.

IMF raporuna göre cari açıktaki 7.1 milyar dolarlık bir üst sınır söz konusu. Bu üst sınır aşılsa hemen kriz mi çıkar? Tabii ki hayır. Yüksek cari işlemler açığı tehlike sinyali demek ama mutlaka kriz çıkacak demek değil. Uygulanan kur rejiminin terk edilmesine, yani para krizine yol açan çok farklı unsurlar var. Cari açık bunlardan sadece bir tanesi. Önemli olan, bu açığın sürekli olup olmadığı. Bir dönemlik yüksek bir açıktan sonra gelecek bir cari fazla, sorunu ortadan kaldırır. Süreklilik kazanma eğilimi dış kaynak musluklarının kapanması anlamına gelir. Bu da cari açık verememek demektir zaten.

Bu yıl ki tahminimiz cari açığın resmi hedef olan 2.9 milyar doları çok aşacağı ve 8 milyar dolar civarında olacağı yolundadır. Yılın ilk yarısına ilişkin verileri ancak Eylül ayında öğrenebileceğiz. Eylül ayında bazı tedbirler almaya kalkıştığımızda, tedbirlerin olumlu sonuçları ancak gelecek yıl alınmaya başlanacaktır. Bu yıl alınacak sonuçlara bir faydası olmayacaktır. O nedenle, tedbir alınacaksa şimdi alınmalıdır. Ancak bu tedbir ithalata bir takım kısıtlamalar getirmek şeklinde astarı yüzünden pahalı bir politika olmamalıdır.

Bilindiği gibi stand-by anlaşmasına benzeyen IMF programları yerel paraya her zaman reel değer kazandırır ve ülkenin uluslararası rekabet gücünü olumsuz etkiler. Ne var ki... Türkiye'de TL'nin reel değer kazanması, bu programların geneline kıyasla daha hızlı gerçekleşiyor. Bunun da bazı somut nedenleri var. Bir kere stand-by anlaşmasına Asya krizi sonrasında ve reel değeri zaten yüksek olan bir parayla girilmişti. Enflasyon da öngörülenden daha yavaş geriliyor. Dolayısıyla ciddi bir uluslararası rekabet kaybı oluştu. (Bunun etkileri henüz dış ticarete yansımış değil). Dış ticaret açığı ve cari işlemler dengesi, kritik göstergeler haline geldi. Son rakamlar bu açıdan önemli. *Henüz paniklemek için bir neden yok, ancak otomatik mekanizmanın işlemesi mutlaka sağlanmalıdır.* Dolayısıyla kamu sektöründe bilinen reformların yapılması kaçınılmazdır. Özellikle personel ve harcama reformları zaman kaybedilmeden gündeme getirilmelidir. Bütün bunları kendi irademizle yapmazsak, piyasa şartları bizleri zaten zorlayacaktır. Faizler artarken enflasyon hedefinden de taviz vermek durumunda kalacağız. Çünkü uluslararası finans çevreleri Türkiye'nin her yıl 10 milyar dolar cari açık vermesine izin vermez.

Öte yandan turizm gibi görünmeyen kalemlerdeki artışlar korkutucu gibi gelen dış ticaret açığındaki yükselmeyi dengeleyecektir. 2000'de turizm gelirlerinin tekrar 1998 yılı düzeyine ulaşacağı öngörülmüyor. Kuşkusuz bu şimdilik bir bilinmeyen. Ancak bunun cari işlemler dengesine olumlu etkisi ancak kışa doğru hissedilecek. Yıl sonunda 5-6 milyar dolar civarındaki bir cari açık ise çok kolay finanse edilebilecektir. Cari açık daha da yükselecekse, sorun, uygulanan istikrar önlemlerinde değil, iç talebin genişlemesine yönelik politikalar. Faiz hadleri öngörülenden daha fazla düşünce, kredi kullanımı arttı, büyüme hızlandı ve cari denge de gelir etkisi nedeni ile beklenenden daha yüksek bir açık durumuna geldi.

Öte yandan dış ticarete açıklanan son rakamlara göre, Temmuz ayında ithalat kaynaklı vergilerde bir artış söz konusu. Bu, ithalattaki hızlı artışın Temmuz ayında da devam ettiğini gösteriyor. Öte yandan, yıllardır izlenen içe dönük politikalar ihracatı ihmal etti. Asya ülkeleri ise son yıllarda rekabet güçlerini hızla düzelttiler. Türk ihracatçıların yavaş yavaş pazar kaybetme süreci devam ediyor. Bu da ihracatın yumuşak bir düşüş çizgisinde olması demek. Bu durumda da ortaya çıkan şu: Ağustos ayı dış açığı Temmuz ayına, Temmuz ayı dış açığı da Haziran'dakine benzer, hatta Haziran'ı biraz aşan bir seviyede çıkabilir. Uluslararası sermaye çevreleri bu rakamları çoktan gündemlerine aldılar bile. Bu nedenle ek önlemleri ve dış açığın nasıl kontrol edildiğini görmek isteyeceklerdir. Türkiye ile olan ilişkilerine bu önlemlere göre biçim verecekler. Bu önlemler aynı zamanda onlara Türkiye'nin stand-by anlaşmasına gerçekten inanıp inanmadığını ve uygulamada kararlı olup olmayacağını söyleyecek.

Türkiye'nin programı uygulamadaki kararlılığını gösterecek en önemli adım kuşkusuz

2001 bütçesi olacaktır. 2001 yılı bütçesini hazırlamak gerçekten kolay olmayacak. Bütçenin avantajlarından biri Bütçeden yapılan faiz harcamalarının düşecek olmasıdır. Ancak üç yıllık program çerçevesinde bütçe açığının milli gelire oranının % 11'den % 5.5'e düşürülecek olması mevcut yönetimi en çok zorlayacak husustur. Bu aynı zamanda Hükümetin programı uygulama kararlılığının da bir göstergesi olacaktır. Bütçe açığındaki düşüşün bir kısmı faiz harcamalarındaki düşüşten kaynaklanacak. Bütçe gelirleri artırılacak, giderler reel olarak sabit tutulacaktır. Ancak özelleştirme yeniden hız kazanmazsa ve öncelikle Telekomun ve kamu bankalarının özelleştirilmesinde önemli adımlar atılmazsa bu hedefi tutturmak zorlaşacaktır. Öte yandan Telekom'un özelleştirilmesi uygulanan istikrar programının temel taşlarından biridir ve dış dünyaya vereceği mesaj açısından da son derece önemlidir. Aynı durum *kamu bankaları* için de söz konusu. Bu bankalar siyasetin finansman merkezi olmaktan çıkılamıyor. Sonuç olarak *ekonomik istikrar konusundaki ciddiyetimiz dış dünya tarafından sorgulanıyor*.

Bankacılık sektörüne yaklaşımımız ve Mevduat Sigorta Fon'u bünyesindeki bankaların satışına ilişkin atacağımız adımlar da kararlılığımız açısından bir başka önemli gösterge olacaktır. Türk bankacılık sektöründe önümüzdeki birkaç yıl içinde büyük değişiklikler olacağı kesin. Bu süreç zaten geçen yıl yapılan bir operasyonla Fon bünyesine alınan bankalarla başlamış bulunuyor. Türkiye öncelikle Fon'daki bankalara bir çözüm bulmak zorunda. Ancak devletin bankaların satışında yapacağı her yanlış daha yüksek maliyetli operasyonları gündeme getirecektir. Bu noktada Meksika deneyiminden ders almak zorunludur.

Bilindiği gibi Meksika'da devlet, bankaların zor bir dönemden geçtiği 1980'lerde (ikincisi 1990'lardadır) önce bir operasyonla bütün bankalara el koymuştu. Bu bankaların finansman açısından zayıf olanları, aralarında birleştirilmiş, bir bölümü tasfiye edilmiş ve daha sonra birleştirilen bankalar yerli özel sektöre 17 milyar dolara yeniden satılmıştı ve bu operasyon sırasında banka sayısı 56'dan 30'a indirilmişti. Ancak özelleştirmelerin ardından banka sayısı yeniden 50'ye çıkmış ve durum yeniden kötüleşmeye başlamıştı. Banka sahipleri çözüm bulamayınca devlet yeniden araya girmiş ve bu bankalara 90 milyar dolar aktarmıştı. Yani Meksika 17 milyar dolara özelleştirdiği bankalara 90 milyar dolar harcamıştı. (Bu uygulamanın bir benzeri de Sümerbank'ın özelleştirilmesi sırasında Türkiye'de yaşanmıştır.) Bu sürecin ardından yeniden birleştirme ve tasfiye operasyonları gündeme gelmişti. Ancak bu kez Meksika 1980 ve 1990'larda yaptığı hatayı bu kez yapmamış. Söz konusu bankaları yerli sermaye yerine bankacılık altyapısı, geçmiş, deneyimi ve uluslararası rekabet gücü olan yabancı sermayeye satmıştı.

Nihayet en önemlisi demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü tesis edemeyen bir toplumda uzun dönem ekonomik büyüme ve gelişmenin olamayacağını artık kesin olarak kanıtlanmış olmasıdır. Çünkü refah verimlilikle gelir. Verimlilik teknolojik gelişme ister. Teknolojiyi rekabet geliştirir. Rekabetin varlığı da piyasanın varlığına bağlıdır ve piyasa ancak özel mülkiyetle mümkündür. Özel mülkiyeti ise hukukun üstünlüğü korur. Kısaca Türkiye globalleşme sürecinde başarılı olmak ve teknik anlamda dinamik, iletişim ve enformasyon zengini bir toplum yapısını tesis etmek için öncelikle vatandaşlarının küresel enformasyona ve piyasalara özgürce ulaşmasını, maddi ve fikri mülkiyetinin ve haklarını korunmasını, özgürce kendini ifade edebilmesini ve küresel ekonomiye katılma cesaretini verecek bir devlete sahip olmasını sağlamak zorundadır.

RENAULT Kangoo
PAMPA

Kangoo Pampa'm var, her şeyim var. Konforum, emniyetim, özgürlüğüm var. Beş koltuğum, kimsede olmayan iki sürgülü kapım var. Kangoo Pampa'yla istersem bulvarda gezerim, istersem kıra giderim. İstersem sahile inerim, istersem dağa çıkarım. İstersem evin bütün eşyasını yazlığa taşıyım, istemezsem taşıyam!

Hidrolik direksiyon, sürücü ve yolcu hava yastığı, sis farları, ABS. www.renault.com.tr

Kangoo Pampa.
Hayal kapılarınızı açın!

Bir kapımdan girer,
bir kapımdan çıkar!

Kangoo Pampa 1.4
Üretici firmanın, önceden belirtmeden model, renk, tek özellik, ekipman ve aksesuar değişikliği hakkı saklıdır.

Sermaye Piyasası

MUSTAFA BARIŞ

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yayın Yönetmeni

Borsa Yatırımcısını Üzmeye Devam Ediyor

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Ağustos ayının ilk işlem günü-
ne uzun zamandır devam eden sıkışıklık sonucunda durgun bir seyirde
başladı. İkinci seansta az da olsa gelen alımlar sonucunda günü yükselerek
kapattı. Borsa hafta boyunca bir ileri iki geri hareket etti. Enflasyon rakamı-
nın yüksek çıkması, özellikle TÜFE rakamının beklenenin üzerinde çıkması
borsayı olumsuz etkiledi. Zaten uzunca bir süredir dar ve sıkışık bir bantta
hareket eden borsa, diğer olumsuz etkilerin sonucuyla da haftayı düşerek
kapadı.

İMKB Ağustos ayının ikinci haftasında; bankacılık sektöründe düşük kâr-
ların beklenmesi sonucunda mali sektör hisselerine yönelik satışların gelme-
si, Cumhurbaşkanı'nın vetosu sonucunda oluşan tedirginlik, piyasayı hare-
ketlendirecek beklentilerin olmaması, ayrıca piyasadaki sıkışmadan bıkan ve
panikleyen yatırımcıların satışa geçmeleri sonucunda ikinci haftayı da zararla
kapadı.

İMKB Ağustos ayının üçüncü haftasına Moody's'den gelecek olumlu bir haber beklentisiyle güne yükselerek başladı. Fakat daha sonraki günlerde kâr satışlarının gelmesi ve kararname sonucunda siyasette oluşan olumsuzluklar sonucunda, -yükselemeyen borsa düşer- tezi sonucunda Ağustos ayının üçüncü haftasında da yatırımcısına zarar ettirdi.

Tablo 1
Ağustos Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Konya Çimento	16.32	Vakıf Risk	178.22
Ecz. Yatırım	11.62	Rant Fin.Kir.	115.62
İzmir D.Ç.	10.20	Park Elekt.Maden.	78.19
Anadolu Cam	9.83	Derimod	70.68
Gentaş	9.80	Tek-art Turizm	69.94
Kartonsan	8.45	Menderes Tekstil	65.07
Çelik Halat	8.19	Kardemir (A)	43.82
Ford Otosan	5.63	İktisat Fin. Kir.	45.52
Makine Takım	2.08	Çimbeton	40.00
		Kardemir (B)	39.47

Tablo 2
Ağustos Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
A.Teletaş	- 26.78	Aselsan	- 20.31
T.Şişe Cam	- 18.60	Toprakbank	- 19.56
Yapı Kredi B.	- 17.91	Tofaş Oto Tic.	- 19.35
Ege Gübre	- 16.66	Klimasan Klima	- 19.14
Migros	- 15.23	Turkcell	- 18.60
Arçelik	- 12.63	Pimaş	- 17.89
Sarkuysan	- 11.59	Banvit	- 17.56
Bağfaş	- 9.27	Enka Holding	- 16.66
Tüpraş	- 9.23	Borusan Boru	- 16.59
Kordsa	- 8.86	Anadolu Hayat	- 15.15

İMKB Ağustos ayının dördüncü haftasının ilk işlem gününde, Hükümet tarafından ikinci kez Çankaya'ya gönderilen ve kamuoyunda "memurlar kararname" olarak tanınan 605 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Taslağı'nın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından imzalanmadan Hükümete tekrar iade etmesi, zaten düşüş için bahane arayan borsayı düşürdü. Fakat daha sonra siyasi havanın yumuşaması ve Hazine'nin başarılı ihalesi piyasanın moralini düzeltti. Ne yazık ki bu iyimser hava da fazla sürmedi.

Hazine'nin "22 Ağustos 2000 Salı" günü gerçekleştirdiği iki ihalede nominal toplam 2.2 katrilyon, net toplam 1.5 katrilyon liralık satış gerçekleştirdi. İhalelerden önce piyasa yapımcılarına ve kamu kuruluşlarına rekabetçi olmayan teklifler ile 474 trilyon 400 milyar liralık satış da yapıldı. 11 ve 18 aylık olmak üzere iki ayrı ihaleyle gerçekleşen iç borçlanmada faiz oranları beklentilerin altında kalarak 11 aylıkta ortalama bileşik % 33.41 ve 18 aylıkta da % 34.58 oldu.

Borsa Ağustos ayının son haftasında; Japonya'nın Türkiye'ye vereceği krediyi ertelemesi, gecelik faiz oranlarının yükselmesi borsada fazla bir beklentinin kalmaması ve piyasaya para girişinin yaşanmaması gibi nedenlerin gölgesinde kaldı.

Sıralanan bu etkiler sonucunda "31 Ağustos 2000 Perşembe" günü kapanış fiyatları itibariyle 13.132,06 puana düşen İMKB Ulusal - 100 endeksinin Temmuz ayı sonuna göre değer kaybı % 5.32 düzeyinde olmuştur. Yine aynı günkü kapanış fiyatları itibariyle, Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi endeksinin, İMKB Ulusal - 100 endeksine göre düşüşü daha az olmuş, Ağustos ayında % 3.55 oranında değer kaybederek 4.355.709,75 puana gerilemiştir. Endeks kapsamındaki 40 hisseden 9 tanesi yükselmiş, 25 tanesi değer yitirmiş ve 6 hisse ise değerini korumuştur. Ay içinde en fazla değer kazanan ve kaybeden hisseler tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Sermaye Artırımları

Temmuz ayından sonra Ağustos ayında da sermaye artırımları devam etmiştir. Tablo 3'te, Ağustos ayında sermaye artırımını gerçekleştiren 7 şirketin artırım öncesi ve sonrası sermaye rakamlarıyla, bedelli ve bedelsiz artırımlarının tutarları gösterilmiştir. Sermaye artırımlarının yanı sıra, Ağustos ayında 5 şirketin kayıtlı sermaye tavanı artırımları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından onaylanmıştır. Bu şirketlerin eski ve yeni kayıtlı sermaye tavanları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 3
Ağustos Ayında Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Akın Tekstil	2.100.000	-	-	6.300.000	300	8.400.000
Ege Endüstri	350.000	-	-	2.800.000	800	3.150.000
Ege Profil	270.000	-	-	1.350.000	500	1.620.000
EGS GMYO	10.000.000	16.000.000	160	24.000.000	240	50.000.000
Kordsa S.D.	16.056.000	-	-	8.028.000	50	24.084.000
Pınar Et ve Un	3.675.000	338.000	-	-	-	4.013.000
T. Ekonomi B.	24.500.000	-	-	30.625.000	125	55.125.000

Tablo 4
Ağustos Ayında Kayıtlı Sermaye Tavanı Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Tavan	Yeni Tavan
Mutlu Akü	2.700.000	15.000.000
Vestel	6.000.000	220.000.000
Milpa	9.123.800	50.000.000
Hürriyet Gaz.	62.188.200	250.000.000
İhlas Holding	14.508.000	115.000.000

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ocak	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69	736963.15	5078678.55
Şubat	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89	996300.48	4534752.07
Mar	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88	1224154.39	4662632.07
Nisan	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82	1343754.27	5742031.40
Mayıs	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	458199.27	1073822.72	1403551.33	4833067.82
Haziran	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27	1288600.47	4520368.33
Temmuz	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.312	1457020.55	4516028.77
Ağustos	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22	1352406.47	4355709.75
Eylül	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23	1733920.33	
Ekim	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	849700.62	573932.44	1797901.99	
Kasım	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	839360.91	703595.71	2336373.64	
Aralık	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	956310.79	726072.07	4117624.90	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Taksim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Plyasa Fiyatı (TL)			
				1997 (Milyon TL)	1998 (Milyon TL)	1999 (Milyon TL)	1997 (Net)	1998 (Net)	1999 (Net)	Ağustos 1999	Haziran 2000	Temmuz 2000	Ağustos 2000
1	AKTAS	-	1.000.000	5.026.515	4.794.000	3.310.523	400,00	99,000	275,00	85,000	160,000	150,000	150,000
2	ANKADOLU ÇALI	70.000.000	8.170.000	19.951	174.000	1.117.488	-	1,000	-	2,300	6,400	6,100	6,700
3	ARCELİK	100.000.000	60.600.000	18.901.661	23.647.000	61.253.949	20,00	6,600	60,00	10,250	30,500	23,750	20,750
4	B-ĞFAŞ	10.000.000	2.000.000	2.694.148	2.380.000	2.599.697	50,00	11,000	50,00	11,500	24,750	24,250	22,000
5	BOLU ÇİMENTO	24.788.000	24.788.000	2.343.031	3.369.000	3.983.369	34,56	1,675	24,44	3,000	3,500	3,550	3,100
6	BRISA	25.000.000	7.442.000	11.910.227	11.697.000	13.137.330	78,00	6,300	88,30	9,600	38,500	47,500	45,000
7	ÇELİK HALAT	5.000.000	1.994.000	557.998	349.000	312.820	24,00	3,850	12,00	5,200	13,250	6,100	6,600
8	ÇİMSA	16.848.000	16.848.000	3.393.778	6.279.000	10.788.069	100,00	6,700	31,00	5,100	11,750	11,250	11,000
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	-	500.000	12.957.796	8.605.000	-23.969.824	1601,38	310,000	-	285,000	485,000	485,000	485,000
10	DOKTAŞ	20.000.000	9.600.000	553.279	22.113.000	-1.550.430	25,00	5,400	-	3,700	8,700	8,100	7,500
11	ECZACIBASI YATIRIM	19.800.000	19.800.000	170.613	-437.000	7.897.837	-	13,000	50,00	2,100	6,600	4,300	4,800
12	EGE GÜBRE	2.009.000	2.009.000	166.267	484.000	1.259.177	36,00	7,100	57,69	3,500	11,000	6,650	5,200
13	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	44.352.000	44.352.000	436.225	-32.675.000	-24.922.263	-	12,250	-	7,800	25,000	22,750	21,750
14	GENTAŞ	3.000.000	1.348.000	1.091.589	1.343.000	1.199.502	-	3,500	10,00	5,000	12,750	12,750	14,000
15	GOOD-YE-R	21.000.000	7.945.000	5.277.081	3.237.000	-4.585.600	25,00	6,300	-	4,350	20,000	19,750	18,000
16	GÜBRE FABRİKALARI	10.000.000	2.500.000	534.326	953.000	877.200	85,00	17,750	19,00	4,400	14,500	13,750	12,750
17	HEKTAŞ	15.000.000	10.308.000	788.164	820.000	-2.095.993	22,16	1,950	-	960	3,200	3,700	3,700
18	İZMİR DEMİR ÇELİK	62.250.000	62.250.000	638.191	772.000	1.147.456	-	460	-	1,150	1,250	1,225	1,350
19	İZOCAM	12.000.000	4.500.000	646.739	1.154.000	1.095.371	30,00	2,625	26,00	3,750	6,200	8,200	8,000
20	KARTONSAN	2.700.000	2.025.000	4.004.058	4.574.000	1.868.731	100,00	12,000	57,75	17,000	36,500	35,500	38,500
21	KAV DAN PAZ TIC.	7.000.000	6.435.000	385.884	617.000	3.689.455	8,00	1,625	40,00	2,175	7,800	7,100	7,100
22	KOÇ HOLDING	250.000.000	64.102.000	14.193.141	27.140.000	42.296.323	20,00	25,000	15,00	34,000	44,000	38,000	36,000
23	KONYA ÇİMENTO	-	4.873.000	960.453	1.966.000	3.156.998	31,30	4,600	50,00	6,500	14,000	12,250	14,250
24	KOPDAŞ	60.000.000	24.084.000	4.690.334	3.361.000	3.421.774	50,00	7,800	24,50	5,600	19,000	17,500	11,500
25	LIKINA T-KİM	18.500.000	16.819.000	514.997	960.000	420.697	-	1,250	-	490	1,300	1,200	1,225
26	MIGROS	9.180.000	9.180.000	4.432.806	15.275.000	25.039.772	300,00	330,000	350,00	177,500	116,000	106,000	99,000
27	MUDURNU TAV	13.200.000	3.000.000	507.170	1.424.000	586.223	-	8,200	-	10,000	6,800	7,500	7,400
28	OLİUSKİ-	10.000.000	4.066.000	607.905	-994.000	659.712	-	3,550	-	5,300	13,500	13,250	13,000
29	OTOSAN	50.000.000	29.243.000	26.749.891	31.460.000	1.250.308	1200,00	82,000	-	5,200	39,000	35,500	37,500
30	PETROL ÇİĞİ	100.000.000	50.000.000	21.744.401	31.710.000	70.157.454	350,00	51,000	281,76	97,500	37,500	30,500	30,500
31	FIN-R SUT	15.000.000	5.167.000	1.036.843	1.503.000	3.261.698	90,00	6,400	50,00	6,000	10,000	10,750	10,750
32	S-BA-NCI HOLDING	600.000.000	450.000.000	-	-33.073.453	38.620.385	-	-	8,00	9,750	7,400	6,700	6,400
33	S-FRULUSAN	10.000.000	4.090.000	2.876.541	3.912.000	4.020.727	200,00	13,250	55,00	4,100	17,000	17,250	15,250
34	TELEFON	10.000.000	2.000.000	5.613.207	6.796.000	4.489.050	70,00	13,000	-	24,000	156,000	140,000	102,500
35	TURP-S	100.000.000	74.562.000	-	96.367.000	212.966.500	-	-	233,70	35,500	32,000	32,500	29,500
36	TURK DEMİR DOKUMU	15.000.000	10.000.000	2.148.231	546.000	-4.766.215	10,00	3,150	-	1,800	7,700	9,200	9,000
37	T-G-R-NTI BAKI-SI	1.000.000.000	280.000.000	60.206.037	120.075.000	181.098.645	-	8,200	-	3,000	7,500	7,200	6,700
38	TURKYE ÇİŞE VE ÇALI	150.000.000	84.106.000	3.833.684	3.720.000	1.539.518	14,00	3,300	1,40	4,350	8,600	8,600	7,000
39	YAFI KREDİ E	-	501.862.000	61.707.802	85.119.000	211.276.996	50,00	3,900	64,00	5,800	6,700	6,700	5,500
40	YAS-S	10.000.000	2.535.000	2.106.602	1.426.000	1.067.215	221,00	32,500	9,49	3,750	10,250	9,200	8,600

Ekonomik Göstergeler (İç)

Eylül / 2000

	1997	1998	1999		2000	
			Aralık	Şubat	Mart	Nisan
T.C. MERKEZ BANKASI						
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	19475.0	20723.0	24233.0	24220.0	23907.0	23320.0
Banknot Miktarı (milyar TL)	758878.0	1328542.0	2390748.0	2399.7(*)	2371.4(*)	2473.5(*)
T.C. Merkez Bankası İç Kredileri (milyar TL)	348408.0	9098.0	9826.0	10.6(*)	6.5(*)	4.7(*)
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL)	337623.0	-	-	-	-	-
BANKALAR (milyar TL)						
Toplam TL Mevduat	6625325.0	24185291.0	-	-	29300234.0	-
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	950426.0	2114790.0	-	-	3157120.0	-
Tasarruf Mevduatı	3193612.0	6427369.0	-	-	13825131.0	-
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	233887.0	326405.0	-	-	668357.0	-
Vadeli Tasarruf Mevduatı	2959725.0	6100964.0	-	-	12956774.0	-
Mevduat Sertifikası	159.0	15.0	-	-	5.0	-
Resmî Kuruluş Mevduatı	221416.0	364966.0	-	-	824606.0	-
Bankalar Mevduatı	1241192.0	2410724.0	-	-	7452029.0	-
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	970491.0	2037881.0	-	-	4064843.0	-
Döviz Tevdiatı	5920238.0	10783777.0	-	-	24097517.0	-
Toplam Krediler	8811893.0	14122355.0	-	-	24588330.0	-
Tarım	1504492.0	1.170731.0	-	-	2182548.0	-
İhivas Kredileri	668676.0	-	-	-	3588818.0	-
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkar)	140062.0	211324.0	-	-	305209.0	-
Gayrimenkul	127097.0	311220.0	-	-	472529.0	-
Denizcilik	13259.0	21491.0	-	-	4017.0	-
Turizm	15958.0	25789.0	-	-	44671.0	-
Diğer İhivas Krediler	187063.0	304221.0	-	-	579844.0	-
Ticari, Sanai, Sair	6155286.0	2044776.0	-	-	20999512.0	-
PARA ARZI (milyar TL)	1378604.0	2284174.0	4931262.0	4737.2(*)	5203.6(*)	-
FIYATLAR (Diğer, 1987 = 100, 1994 = 100)						
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	787.7	1215.1	1979.5	2179.3	-	2300.5
Tarım (Genel)	95.12	1635.4	2126.3	2470.6	-	2704.1
İmalat Sanayii (Genel)	743.5	1093.8	1932.9	2090.4	-	2176.3
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	857.5	1488.1	2456.6	2671.3	-	2813.2
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	875.1	1490.5	2521.0	2731.5	-	2872.3
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)						
Dışalım (CIF)	48559.0	45921.0	4069.5	7102.8	-	-
Dışsatım (FOB)	26261.0	26881.0	2683.3	4108.9	-	-
İçici Dövizleri	4197.0	5356.0	4529.0	-	-	-

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimi (konsofide edilen krediler) dahil değildir. (3) Para arzı (M₁) dar tanımıdır. (4) Fiyatlar, Ocak/1996'dan itibaren =1994=100 olarak verilmektedir. (5) Dışalım, dışsatım rakamları Şubat/1996, içici dövizleri Ocak/1996 itibarıyla.

(*) 2000 yılı Şubat ve Mart ayı Banknot Miktarı, T.C. Merkez Bankası İç Kredileri ve Para Arzı Trilyon TL'dir.

Görüşler

Doç. Dr. OSMAN KÜÇÜKAHMETOĞLU

Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ve AB Dışı Ükelere Göre Rekabet Gücü: (1984-1996)

I.GİRİŞ

Dünya ekonomisinde küreselleşme ve bölgeselleşme eğilimleri son yıllarda giderek belirginleşmeye başlamıştır. İktisadi anlamda küreselleşme ülkeler arasında geniş kapsamlı ve artan eğilimli dış ticaret akımları yanısıra sermaye yatırımlarının gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel anlaşması (GATT) Çerçevesinde 1947-1994 yılları arasında değişik tarihlerde gerçekleştirilen görüşmeler yolu ile Dünya ticaretini sınırlandıran engeller önemli ölçüde azaltılmıştır. Bunun sonucunda Dünya ürün ticareti hızlı

biçimde artış göstermiştir. İktisadi anlamda bölgeselleşme çeşitli ülke gruplarının aralarındaki ticareti serbestleştirmek için iktisadi bütünleşme girişiminde bulunmalarıdır. 1950'lerden günümüze değin çeşitli ülke gruplarının bu yönde çaba göstermeleri bölgeleşme eğilimini ortaya koymaktadır. Bu yöndeki girişimlerin en önemlilerinden birisi de Avrupa Birliği(AB) dir. Türkiye AB ilişkileri 40 yıla yakın bir süreyi kapsamaktadır.

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile 1963 yılında imzaladığı Ankara anlaşması ile ortak üye statüsüne kavuşmuştur. Türkiye ile

AET arasındaki gümrük birliğini gerçekleştirmeye yönelik olarak geçiş dönemi koşullarını belirlemek için imzalanan Katma Protokol 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye, geçiş dönemi içinde 1987 yılında Avrupa Topluluğuna (AT) tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, bu başvurunun kabul edilmediği 1990 yılında bildirilmiştir.

Geçiş döneminin sona ermesi ile birlikte Türkiye Avrupa Birliği (AB) ile 1 Ocak 1996 tarihinde gümrük birliğini gerçekleştirmiştir. Böylece Türkiye, gümrük birliği gereğince hem sanayi ürünlerinde AB ülkelerine karşı tarife uygulamasını kaldırmış hem de üçüncü ülkelere karşı AB ülkelerinin uygulamakta olduğu düşük oranlı ortak gümrük tarifelerini benimsemiştir. Koruma oranlarındaki bu değişiklikler sonucunda Türkiye hem AB hem de AB dışı ülkelerle daha yoğun bir rekabet ortamı içinde yer almaya başlamıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak, rekabet gücünün azalması dış ticaret dengesi, üretim, istihdam gibi iktisadi değişkenlerin olumsuz yönde gelişmesine, rekabet gücünün artması ise söz konusu iktisadi değişkenlerin olumlu yönde gelişmesine yol açacağı söylenebilir.

1997 Luxemburg zirvesinde AB 2000'li yıllardaki genişleme sürecine yönelik olarak bir dizi doğu Avrupa ülkesi ile tam üyelik için görüşmelerin başlatılmasına karar ver-

miştir. 10-11 Aralık 1999 da gerçekleştirilen Helsinki zirvesinde AB nin Türkiye'ye yapmış olduğu aday üye olma önerisi Türkiye tarafından kabul edilmiştir.

AB ülkeleri 1993 yılında gerçekleştirdikleri Kopenhag zirvesinde birliğe katılması düşünülen ülkeler için üyelik değerlendirmesi yapmayı kararlaştırmışlardır. Buna göre aday ülkeleri ekonomik ve politik bakımından değerlendirecek ölçüler belirlenmiştir. Bu ölçütler AB'nin 1997 yılında gerçekleştirdiği Luxemburg zirvesinde Gündem 2000 adı altında kabul edilmiştir. Gündem 2000'de yer alan ekonomik ölçütler aday ülkeleri iki bakımdan değerlendirmektedir⁽¹⁾.

1) İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı

2) Birlik içindeki rekabet baskısına ve piyasa güçlerine karşı koyma kapasitesi

Birinci ölçüt, üyelik için aday ülkelerde makroekonomik istikrarın gerçekleştirilmesini ve piyasa ekonomisinin yerleşmiş olmasını gerektirmektedir. İkinci ölçüt, üye olmak isteyen ülkelerin, ekonomilerinin temel alanlarında en azından minimum düzeyde rekabet gücüne sahip olmalarını gerektirmektedir.

Yukarıda belirtilen açıklamalar ışığında Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlük yapısı ve bunun zaman içindeki değişiminin araştırılması önemli ol-

maktadır. Böylece, AB'nin üye olmak isteyen ülkeler için ileri sürdüğü ekonomik ölçütlerden "birlik içindeki rekabet baskısına ve piyasa güçlerine karşı koyma kapasitesi" bakımından Türkiye'nin ne ölçüde yeterli olduğu ortaya konabilir. AB ülkeleri yanısıra AB dışı ülkelere göre de rekabet gücünün incelenmesi Türkiye'nin bir bütün olarak uluslararası rekabet edebilirliğini ortaya koyar. Karşılaştırmalı üstünlükler araştırması ile ulaşılan sonuçlar geleceğe yönelik olarak alınması gereken önlemlerle ilgili ipuçlarının ortaya çıkmasını sağlayabilir.

2. Kapsam ve Sınırlamalar

Bir ülke sanayinin diğer ülke sanayileri ile ne ölçüde rekabet edebildiğini ölçmek için rekabet edebilirlik (Competitiveness) kavramından yararlanılabilir. Ancak uluslararası rekabet edebilirlik kavramının belirleyicilerinin neler olduğu konusunda tam bir görüş birliği yoktur⁽²⁾. Bununla birlikte rekabet edebilirlik fiyat rekabet edebilirliği ve fiyat dışı rekabet edebilirlik olarak iki grupta ele alınabilir⁽³⁾. Fiyat rekabet edebilirliği, parasal ücretler, verimlilik ve döviz kurundaki değişimler tarafından belirlenir. Fiyat dışı rekabet edebilirlik, ürünün özellikleri kalitesi, pazarlanması ve satış sonrası hizmetlere bağlıdır.

Uluslararası ticarete çok sayıda ülke çok sayıda ürünü ihraç ve ithal etmektedir. Rekabet edebilirliği

belirleyen fiyat ve fiyat dışı değişkenlerin çok sayıda ülke ve çok sayıda ürün yönünden ölçülmesinde zorluklar vardır. Bu nedenle karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasının güç olduğu söylenebilir⁽⁴⁾. Bu zorluğun yenilmesi amacı ile karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında, ticaret öncesi değil, ticaret sonrası verilere dayalı olarak hesaplama yapmak gerekli olmaktadır. Böylece uluslararası ticaret sonucunda ortaya çıkan mal akımları temel alınarak karşılaştırmalı üstünlükler dolaylı biçimde hesaplanabilir.

Bu yöndeki temel bir yaklaşım Bela Balassa tarafından gerçekleştirilmiştir. Balassa, karşılaştırmalı üstünlükleri hesaplamak amacı ile açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (Revealed Comparative Advantage) yaklaşımını geliştirmiştir⁽⁵⁾. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler, ülkelerin belirli ürünlerdeki göreceli ticaret başarısını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımda, uluslararası ticaretin ürün bileşiminin, ülkeler arasındaki göreceli maliyetler kadar fiyat dışı faktörleri de (kalite farkları, satış sonrası hizmetler vb.) yansıttığı varsayılmaktadır⁽⁶⁾. Bu varsayım ticareti gerçekleştiren ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlükleri "açıklamak" amacı ile yapılmaktadır. Balassa'nın karşılaştırmalı üstünlükleri hesaplamak için önermiş olduğu iki ölçüt aşağıdaki gibi gösterilebilir.

1. Görelî ihracat payları ölçütü (ihracat performansı)

$$RCA_{ij} = (X_{ij} / X_{it}) : (X_{wj} / X_{wt}) \quad (1)$$

RCA_{ij} : i ülkesinin j malındaki karşılaştırmalı üstünlük düzeyi

X_{ij} : i ülkesinin j malı ihracatı

X_{it} : i ülkesinin toplam ihracatı

X_{wj} : Dünya ülkelerinin j malı ihracatı

X_{wt} : Dünya ülkelerinin toplam ihracatı

Buna göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler hesaplanırken belirli bir endüstrideki ihracatın ülkenin toplam ihracatı içindeki payı hesaplanıp aynı endüstrideki Dünya ülkeleri ihracatının toplam Dünya ihracatı içindeki payına oranlanmaktadır. Anlaşılacağı gibi bu ölçüt karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında yalnızca ihracat verilerini temel almaktadır. Tüm ülkelerin ihracatçıları, belirli bir ürünü ihraç ederken o ürün için aynı oranda gümrük vergisi ile karşılaşırsa ihracat performansında bir sapma ortaya çıkmaz⁽⁷⁾. Bununla birlikte sübvansiyon ve vergiler nedeni ile ürün ihracat miktarında sapmaların ortaya çıkabileceği ve ihracat performansının bundan etkileneyeceği söylenebilir⁽⁸⁾.

2. Görelî ihracat-ithalat ölçütü

$$RCA_{ij} = (X_{ij} / X_{it}) : (M_{ij} / M_{it}) \quad (2)$$

M_{ij} : i ülkesinin j malı ithalatı

M_{it} : i ülkesinin toplam ithalatı

Ihracat-ithalat oranları yaklaşımına göre karşılaştırmalı üstünlükler hesaplanırken belirli bir endüstrideki ihracatın toplam ihracat içindeki payı aynı endüstrideki ithalatın toplam ithalat içindeki payına oranlanmaktadır. Anlaşılacağı gibi, bu yaklaşımda karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında ihracat ve ithalat verileri temel alınmaktadır. Balassa'ya göre her bir endüstrideki koruma düzeyinin ülkeler bakımından farklı boyutta olması nedeni ile ihracat-ithalat oranları ölçütü bu farklılıklardan etkilenir⁽⁹⁾. Bu nedenle Balassa karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanmasında görelî ihracat payları ölçütünü temel almıştır.

Yukarıda belirtilen yaklaşımlara göre belirli bir endüstri için hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük değerinin 1'den büyük olması söz konusu endüstride karşılaştırmalı üstünlüğün olduğunu, hesaplanan endeks değerinin 1'den küçük olması ise karşılaştırmalı dezavantajı gösterir⁽¹⁰⁾. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanması ile ilgili olarak yukarıda belirtilen yaklaşımların dışında bir ölçüde değişik yaklaşımlar da bulunmaktadır⁽¹¹⁾. Balassa tarafından geliştirilen her iki yaklaşımda da karşılaştırmalı üstünlükler hesaplanırken 11 sanayileşmiş ülke ve yalnızca endüstriyel ürünler göz önüne alınmıştır⁽¹²⁾. Balassa yaklaşımı çerçevesinde,

yapılacak araştırmanın amacına yönelik olarak bir ülkenin belirli bir ülkeye göre, belirli bir ülkeler grubuna göre ya da bir bütün olarak Dünyaya ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlükleri ürün grupları bakımından hesaplanabilir⁽¹³⁾. Bu hesaplamalar yalnızca endüstriyel ürün grupları ile sınırlı olabileceği gibi tüm ürün gruplarını da kapsayabilir. Ancak, tarımsal ürün ve hammaddelelerdeki ihracat sübvansiyonları ve ithalatı sınırlayan korumacı önlemler, uluslararası ticareti çarpıtarak, gerçekten karşılaştırmalı üstünlüğün olup olmadığını belirsiz duruma getirmektedir. Bu nedenle kimi çalışmalarda karşılaştırmalı üstünlükler yalnızca endüstriyel ürünler bakımından hesaplanmaktadır⁽¹⁴⁾.

Çalışmada karşılaştırmalı üstünlükler hesaplanırken öncelikle görelî ihracat payları ölçütü temel alınmıştır. Türkiye dış ticaretinin yaklaşık olarak yarısını AB ülkeleri ile gerçekleştirmektedir. Bu nedenle (1) sayılı denklemde ortaya konan yaklaşımla Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlük ve dezavantajları hesaplanabilir. Bu amaçla, gerekli olan ihracat verileri UN, *International Trade Statistics Yearbook*, adlı yayının çeşitli sayılarından derlenerek Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) Rev. 2 kapsamındaki üç basamaklı 149 endüstriyel, 81 tarımsal olmak üzere toplam 230 ürün grubunda 1984, 1990 ve 1996

yılları için hesaplamalar yapılmıştır⁽¹⁵⁾. Böylece çalışmanın amacına uygun olarak hem karşılaştırmalı üstünlüklerin zaman içinde gelişimi hem de gümrük birliği durumundaki rekabet edebilirliğin gümrük birliği öncesine göre ne yönde değiştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi, ülkelelerin ithal ettikleri ürünlere değişik oranlarda tarife uygulamaları nedeni ile ihracat-ithalat oranlarına dayalı olarak yapılan hesaplamalarda gerçek karşılaştırmalı üstünlükler ortaya çıkmayabilir. Ancak, aralarında iktisadi bütünleşmeye giden ülkeler ticaretlerini karşılıklı olarak serbestleştirdiklerinden bu ülkeler için ihracat-ithalat oranları yaklaşımına göre karşılaştırmalı üstünlüklerin hesaplanabileceği söylenebilir. İktisadi bütünleşme kapsamındaki ülkeler bakımından rekabet edebilirliğin ölçümü grup içi ve grup dışı ihracat-ithalat oranlarını kapsar⁽¹⁶⁾.

Bu açıklamalar çerçevesinde yukarıda (2) sayılı denklemde ortaya konulan görelî ihracat-ithalat oranlarına ilişkin genel yaklaşım çalışmanın amacına uygun olanak AB ve AB dışı ülkelere yönünden ele alınabilir. Bu amaçla çalışmada ikinci olarak SITC Rev. 3 kapsamındaki üç basamaklı 116 endüstriyel, 91 tarımsal olmak üzere toplam 257 ürün grubunda Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlük ve dezavantajları hesaplanmıştır. İhracat-ithalat oranlarına

dayalı olarak yapılan hesaplamalar, ilgili ürün gruplarının (1997-1998) yılları ortalama ihracat ve ithalat miktarlarına temel almaktadır. Hesaplamalarda kullanılan veriler *DIE, SITC Rev. 3 ihracat ve ithalat verileri*'nden (disket ortamında) derlenmiştir. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin ihracat-ithalat oranları yaklaşımı ile hesaplanması yalnızca gümrük birliği dönemini kapsamaktadır. Bu nedenle her iki yaklaşımla gümrük birliği dönemi için hesaplanan karşılaştırmalı üstünlük sonuçlarının birbirlerini ne ölçüde doğruladıkları araştırılabilir.

3. Türkiye AT Ortaklık Konseyi Kararı

Türkiye ile AT (Avrupa Topluluğu) arasında 6 Mart 1995'de gerçekleştirilen toplantı ile oluşturulan ortaklık konseyi kararı 13 Aralık 1995'de Avrupa parlamentosunda onaylanarak 1996 yılı başında uygulamaya girmiştir. Ortaklık konseyi kararında⁽¹⁷⁾ yer alan maddelerin bir bölümü Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre rekabet gücünü doğrudan etkileyecek niteliktedir. Söz konusu maddeler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Topluluk ile Türkiye arasında ithalat ve ihracattan alınan gümrük vergileri ile eş etkili vergiler bu kararların yürürlüğe giriş tarihinde tamamen uygulamadan kaldırılacaktır. (Madde 4)

- Akit taraflar arasında ithalat ve ihracatta uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler yürürlükten kaldırılacaktır. (Madde 5-6)

- Akit taraflar arasındaki ticareti gizli olarak kısıtlamak amacı ile görünmez engeller kullanılmayacaktır. (Madde 7)

- Türkiye, bu kararın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak beş yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki topluluk araçlarını kendi iç yasal düzenlemelerine dahil edecektir. (Madde 8/1)

- Bu kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren Türkiye, Topluluk üyesi olmayan ülkelere, Topluluğun ticaret politikasına büyük ölçüde benzeyen hükümleri ve tedbirleri uygulamaya koyacaktır. (Madde 12)

- Bu kararın yürürlüğe giriş tarihinde, Türkiye, Topluluk üyesi olmayan ülkeler bakımından Ortak Gümrük Tarifesine uyum sağlayacaktır. (Madde 13/1)

- Türkiye, Ortaklık Konseyince kararlaştırılacak ürünler için (Petrol ürünleri, çantalar, ayakkabılar, por-selen eşya, seramik eşya, minibüs, binek otomobilleri) Üçüncü ülkelere uyguladığı ve Ortak Gümrük Tarifesi hadlerinden daha yüksek gümrük tarifelerini 1 Ocak 2001 tarihine kadar muhafaza edebilir. (Madde 15), (2/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının Eki)

- Türkiye, bu kararın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl içinde ticaret politikasını aşamalı olarak Topluluğun Ticaret politikasına uyumlu hale getirecek biçimde Topluluğun tercihli gümrük rejimine

uyum sağlayacaktır. Bu uyum, hem otonom rejimi hem de üçüncü ülkelerle tercihli anlaşmaları kapsayacaktır. (Madde 16)

- Taraflar, Uruguay Round çok taraflı ticaret müzakerelerinde akdedilen Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle ilgili Yönleri Hakkındaki anlaşmadan (TRIPS) doğan yükümlülüklere attettikleri önemi teyit ederler. Bu çerçevede, Türkiye bu kararın yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl içinde (fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili olan) TRIPS Anlaşmasını uygulayacağını tahattüt eder. (Ek No:8 Madde 1/1)

- Toplulukla Türkiye arasındaki ticareti etkiledikleri ölçüde Gümrük Birliğinin düzgün işleyişi ile uyumlu olmayan; amaçları ve etkileri rekabetin engellenmesi, kısıtlanması veya bozulması olan tüm kuruluşlar arası anlaşmalar, kuruluşların örgütlerince alınan kararlar ve ortak uygulamalar yasaklanmıştır. (Madde 30/1)

- Türkiye AT Ortaklık Konseyi Gümrük Birliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde Gümrük Birliğinin rekabet kurallarını bir kararla benimseyecektir. (Madde 35)

- Ortaklık Konseyi, taraflardan herhangi birinin talebi üzerine, tarafların birbirleri arasındaki ticarî ilişkilerinde koruma tedbirleri dışında kalan tüm ticarî korunma araçlarını gözden geçirecektir. (Madde 42)

- Taraflar, Katma Protokolün 60. Maddesinde (Türk ekonomisinin bir faaliyet sektörünü veya dış mali istikrarını tehlikeye düşürecek ciddi bozukluklar ortaya çıkar veya

Türkiye'nin bir bölgesinin ekonomik durumunun bozulması şeklinde güçlükler belirirse Türkiye gerekli koruma tedbirlerini alabilir) belirlenen koruma tedbirleri mekanizmaları ile usullerinin geçerliliğini koruyacağını teyit eder. (Madde 61)

- Gümrük Birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyumunu sağlaması, Avrupa Birliği ile altyapı bağlantısını iyileştirmesi ve ekonomisi ile topluluk ekonomisi arasındaki farkın azaltılabilmesini teminen mali işbirliğine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere karar verecektir. (mali işbirliği ile ilgili topluluk deklârasyonu)

- Türkiye, politikasını, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak için gerekli olan ortak tarım politikası tedbirlerini benimseyecek biçimde uyumlaştıracaktır. (Madde 23)

4. Gümrük Birliği Öncesi ve Sonrası Koruma Düzeyi

Gümrük birliği sürecinde geçiş döneminin koşullarını belirlemek amacı ile Türkiye ile AT arasında imzalanan katma protokol 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. Katma Protokol gereğince AT ülkeleri Türkiye'den ithal ettikleri ürünlere gümrük vergisi uygulamasını kaldırmışlardır. Katma protokolde Türkiye'nin AT ülkelere karşı, rekabet gücünün yeterli olduğu ürünlerde 12 yılda, rekabet gücünün görece yetersiz olduğu ürünlerde ise 22 yılda gümrük vergilerinin kademeli olarak kaldırılması, ayrıca ortak gümrük ta-

rifesine uyum sağlaması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede 1995 yılına kadar çeşitli tarihlerde gümrük vergisi indirimleri yapılmıştır. 1995 yılı sonunda yapılan düzenlemelerle 12 ve 22 yıllık listelerdeki ürünlerde tarife uyumu % 100 düzeyine ulaşmıştır. Böylece 1984 yılında % 85.4 düzeyinde olan endüstriyel ürünlerdeki nominal koruma oranı⁽¹⁸⁾ zaman içinde giderek azaltılmış ve gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ile birlikte AB ülkelerinden yapılan endüstriyel ürün ithalatı için gümrük vergisi uygulaması sona erdirilmiştir. AB, birlik dışı ülkelere karşı 1998 yılı itibarı ile sınai ürünlerde ortalama olarak % 4.8 oranında tarife uygulamaktadır⁽¹⁹⁾. Türkiye, ortaklık konseyi Kararı gereğince AB'nin ortak gümrük tarifesine uyum sağlaması gerekmektedir birlikte belirli ürünlerde 1 Ocak 2001 tarihine kadar ortak gümrük tarifesiyle daha yüksek bir tarife uygulayabilecektir. Türkiye'de 1984'de % 85.4 düzeyinde olan endüstriyel ürünlerdeki ortalama tarife oranı zaman içinde azalma göstererek ortak gümrük tarifesine uyum çerçevesinde 1997 yılı itibarı ile % 6 düzeyine inmiştir⁽²⁰⁾. Anlaşılacağı gibi AB ve Türkiye'de endüstriyel ürünlerdeki tarife oranları birbirine çok yakındır.

Türkiye, Katma Protokol ve ortaklık Konseyi Kararında belirtildiği gibi tarımsal ürünlerde AB ile olan karşılıklı ticaretini ortak tarım politi-

kasına uyum sağlayarak, serbestleştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte Türkiye tarım sektörü için yüksek düzeyde koruma ve destek politikasını sürdürmüştür. AB, birlik dışı ülkelere karşı tarımsal ürünlerde 1998 yılı itibarı ile ortalama olarak % 9.4 oranında tarife uygularken, Türkiye'nin tarımsal ürünlerdeki ortalama tarife oranı 1997 yılı itibarı ile % 34.1 düzeyindedir⁽²¹⁾. Anlaşılacağı gibi Türkiye ve AB'nin diğer ülkelere karşı tarımsal ürünlerdeki koruma oranları birbirinden çok farklı durumdadır.

AB tercihli ticaret politikası çerçevesinde, gelişmekte olan ülkelere olan ticari ilişkilerini genel tercihler sistemi (Generalized system of preferences) çerçevesinde yürütmekte ve GSP kapsamındaki ülkelere tarife indirimleri sağlamaktadır. AB, OECD ülkeleri (EFTA dışında) ve Güney Afrika ile olan ticari ilişkilerini ise en çok kayırlı ülke (most favoured nations) kuralı çerçevesinde yürütmektedir⁽²²⁾. Bunun yanı sıra AB, çeşitli ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları, ortaklık anlaşmaları ve işbirliği anlaşmaları gerçekleştirmiştir. Tüm bu uygulamalar AB'nin dış ticarete tarife indirimlerine yönelmesine yol açmaktadır. AB ile gerçekleştirilen ortaklık anlaşması benzer tarife indirimlerinin Türkiye tarafından da uygulamaya konmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda Türkiye, doğu ve orta Avrupa ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları

gerçekleştirmiş, ayrıca Akdeniz ülkeleri ile de serbest ticaret anlaşması konusunda görüşmelerini sürdürmektedir⁽²³⁾. Böylece Türkiye AB'nin dış ticaret politikasına büyük ölçüde uyum sağlamıştır. Ortak ticaret politikasına uyum için gerçekleştirilen bu işlemler sonucunda Türkiye AB dışındaki ülkeler bakımından da gümrük birliği öncesine göre daha yoğun bir uluslararası rekabet ortamında yer almaktadır.

AB'nin rekabet politikasına uyum sağlamak için Türkiye büyük çabalar harcamıştır⁽²⁴⁾. Oluşturulan rekabet kurulu ile ekonomide tröstleşmeyi önleyecek uygulama gündeme getirilmiştir. Üretimde, devlet yardımlarının kaldırılması için ek çaba gerekmektedir. Fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının korunması konusunda ise Türkiye üzerine düşen yükümlülüklerin bir bölümünü yerine getirmiştir. Ortak dış ticaret politikasına uyum çabalarının dışında yukarıda belirtilen girişimler Türkiye'nin rekabet gücünü etkileyecek gelişmeler olarak ortaya çıkmaktadır.

5. Türkiye'nin Karşılaştırmalı Üstünlükleri

Yukarıda yapılan açıklamalara dayalı olarak Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre rekabet edebilirliği endüstriyel ürünler (SITC 5-8) ve tarımsal ürünler (SITC 0-4) için ihracat payları ve ihracat-ithalat oranları yaklaşımlarına göre ayrı ayrı hesap-

lanmıştır. Ulaşılan sonuçlar Ek 1 çizelge 1 ve 2'de topluca verilmiştir. Çalışmada, birinci yaklaşımla ulaşılan sonuçlar temel alınmış, ikinci yaklaşımla ulaşılan sonuçların birinci yaklaşımla ne ölçüde ilgili olduğu araştırılmıştır. Endüstriyel ürünlerdeki karşılaştırmalı üstünlüklerin değişimi 1984, 1990 ve 1996 yılları göz önüne alınarak incelenmektedir. Türkiye'de tarımsal ürünlerdeki tarife oranının görece yüksek düzeyde olması nedeni ile, bu ürünler için yapılan karşılaştırmalı üstünlük hesaplamalarının zaman içindeki değişimi inceleme dışı bırakılarak yalnızca 1996 yılı itibarı ile rekabet gücü yüksek ürünler bölümünde sıralanmıştır. Endüstriyel ürünlerde karşılaştırmalı üstünlük gösteren ürün gruplarının yoğunlaştığı alanların anlaşılabilirliği ve zaman içinde değişimin ne yönde olduğunun ortaya konabilmesi amacı ile araştırma kapsamındaki ürün grupları standart, ara ve yüksek teknoloji ürünleri olarak üç ana bölümde sınıflandırılmıştır⁽²⁵⁾.

5.1. Türkiye'nin AB Ülkelerine Göre Endüstriyel Ürünlerdeki Karşılaştırmalı Üstünlükleri ve Zaman İçindeki Değişimi (1984-1999)

1. Başlangıçta karşılaştırmalı üstünlüğü olmayan ancak zaman içinde karşılaştırmalı üstünlük sağlayan ürün grupları:

a) Ara teknoloji ürünleri

Karboksilik asitler, boyalar ve tabaklama maddeleri, kürkler, televizyonlar, elektrikli güç makineleri, evlerde kullanılan makineler, çekiciler, motorsuz araçlar.

b) Standart teknoloji ürünleri

Dokuma ürünleri, örme dokuma, özel dokuma ürünleri, kii ve ısıya dayanıklı maddeler, bakır, inşaat malzemeleri, metal kablo, metal ev aletleri, ısıtma ve aydınlatma cihazları.

II. Başlangıçta karşılaştırmalı üstünlüğü olan ve bu durumunu zaman içinde sürdüren ürün grupları:

a) Ara teknoloji ürünleri

Sabunlar ve temizlik ürünleri, kauçuk iç ve dış lastik, diğer motorlu karayolu taşıtları, elektrik dağıtım donanımı.

b) Standart teknoloji ürünleri

Dokuma ipliği, pamuklu dokuma, sentetik iplik, ip şerit ve tüi, dokuma eşya, halı ve halıcılık ürünleri, çimento ve kireç, cam, cam ürünleri, ham demir (pik demir), demir-çelik külçe, demir-çelik çubuk, demir-çelik boru, demir-çelik dö-küm, erkek elbisesi, kadın elbisesi, iç giyim eşyası, elbise (örgü), iç giyim eşyası (örgü), elbise (örgü), dokuma eşya, şapkalar ve başlıklar.

III. Başlangıçta karşılaştırmalı üstünlüğü olan ancak zaman içinde bu üstünlüğünü yitiren ürün grupları:

Kimyasal gübreler, ağaçtan yapılan eşyalar, alüminyum.

Türkiye'nin AB ülkelerine göre 1984-1996 tarihleri arasında endüstriyel ürünlerdeki karşılaştırmalı üstünlükleri incelendiğinde birçok ürün grubunda var olan durumunu koruduğunu, bir bölüm ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlük sağlanmadığına, az sayıda ürün grubunda ise karşılaştırmalı üstünlüğün ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, AB ülkeleri ile endüstriyel ürünlerdeki gümrük birliğinin Türkiye'nin mevcut karşılaştırmalı üstünlük yapısını olumsuz etkilemediğini, bunun yanısıra bazı ürün gruplarında daha önce olmayan karşılaştırmalı üstünlüklerin ortaya çıktığını göstermektedir. Türkiye'nin AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grupları, teknolojik özellikleri bakımından aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Tablo 1'den anlaşılacağı gibi Türkiye'nin AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu endüstriyel nitelikteki ürün grubu sayısı 1984'de 27, 1990'da 31, 1996'da ise 41 olmuştur. Karşılaştırmalı üstünlük sağlayan ürün gruplarının büyük bir bölümü standart teknoloji ürünleri kapsamında yer almaktadır. Standart teknoloji kapsamındaki ürün gruplarının yaklaşık olarak yarısında, ara teknoloji kapsamındaki ürün gruplarının ise yaklaşık olarak dörtte birinde karşılaştırmalı üstünlük sağlanmaktadır. Bu-

na karşılık yüksek teknoloji ürünlerinde karşılıştırmalı üstünlük ortaya çıkmamaktadır.

5.2. Türkiye'nin AB Dışı Ülkelere Göre Endüstriyel Ürünlerdeki Karşılıştırmalı Üstünlükleri ve Zaman İçindeki Değişimi (1984-1996)

I. Başlangıçta karşılıştırmalı üstünlüğü olmayan ancak zaman içinde karşılıştırmalı üstünlük sağlayan ürün grupları:

a) Ara teknoloji ürünleri

Boyacılıkta kullanılan maddeler, kürkler, televizyonlar, elektrikli güç makineleri, evlerde kullanılan makineler,

b) Standart teknoloji ürünleri

Dokuma ürünleri, kil ve ısıya dayanıklı maddeler, cam ürünleri, demir-çelik çubuk, bakır, metal

kablo, şapkalar ve başlıklar, kuyumculuk eşyası

II. Başlangıçta karşılıştırmalı üstünlüğü olan ve bu durumunu zaman içinde sürdüren ürün grupları:

a) Ara teknoloji ürünleri

Karboksilik asitler boyalar ve tabaklama ürünleri, sabunlar ve temizlik ürünleri, kauçuk iç ve dış lastik, elektrik dağıtım donanımı, diğer motorlu karayolu taşıtları, çekiciler motorsuz araçlar.

b) Standart teknoloji ürünleri

Dokuma ipliği, pamuklu dokuma sentetik iplik, örme dokuma, ip şerit tül, özel dokuma ürünleri, dokuma eşya, halı ve halıcılık ürünleri, çimento ve kireç, cam, ham demir (pik demir), demir-çelik külçe, demir-çelik boru, demir-çelik döküm, inşaat malzemeleri, metal ev aletleri, ısıtma ve aydınlatma cihazları, erkek elbisesi, kadın elbisesi, iç giyim

Tablo 1
Türkiye'nin AB Ülkelerine Göre Endüstriyel Ürünlerdeki Karşılıştırmalı Üstünlüklerinin Değerlendirilmesi

ÜRÜN SINIFLANDIRILMASI	SITC 5-8 Ürün Grubu Sayıları	Rekabet Edebilir Ürün Grubu Sayıları		
		1984	1990	1996
1. Standart Teknoloji Ürünleri	63	22	24	30
2. Ara Teknoloji Ürünleri	52	5	7	11
3. Yüksek Teknoloji Ürünleri	34	0	0	0
TOPLAM	149	27	31	41

Kaynak: EK 1 Çizelge 1'den düzenlendi.

Ata ON-LINE - Hoşgeldiniz !!

"hızlı borsacının
hızlı adresi"

Address <http://www.ataonline.com.tr/>

Ata ON-LINE

Hoşgeldiniz

İnternette borsaya girmek...

Hisse alıp hisse satmak,
Repo yapıp fonlara dalmak...

Ata On-LINE ile çok kolay

"hızlı borsacının
hızlı adresi"

www.ataonline.com.tr

Ata ON-LINE

eşyası, elbise (örgü), iç giyim eşyası (örgü), dokuma eşya.

III. *Başlangıçta karşılaştırmalı üstünlüğü olan ancak zaman içinde bu üstünlüğünü yitiren ürün grupları:*

a) Ara teknoloji ürünleri

Diğer organik kimyasal maddeler, kimyasal gübreler, plastik levhalar, enerji üreten diğer makineler

b) Standart teknoloji ürünleri

Ağaçtan yapılan eşyalar, minerallerden yapılan eşyalar, çanak çömlek, alüminyum, metal kaplar, mobilyalar aksam ve parçaları, plastik mamuller,

c) Yüksek teknoloji ürünleri

Traktörler.

Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre 1984-1996 tarihleri arasında endüstriyel ürünlerdeki karşılaştırmalı üstünlükleri incelendiğinde birçok

ürün grubunda var olan durumunu koruduğu, bir bölüm ürün grubunda rekabet edebilir duruma geldiği bir bölüm ürün grubunda ise karşılaştırmalı üstünlüğü yitirdiği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, AB dışı ülkeleri uygulanan düşük oranlı gümrük vergilerinin Türkiye'nin endüstriyel ürünlerdeki karşılaştırmalı üstünlük yapısını genel olarak olumsuz yönde etkilemediğini, az sayıda ürün grubunda ise daha önce olmayan karşılaştırmalı üstünlüğün ortaya çıktığını göstermektedir. Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grupları teknoloji özellikleri bakımından aşağıdaki biçimde özetlenebilir.

Tablo 2'de anlaşılacağı gibi Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, endüstriyel nitelikteki ürün grubu sayısı 1984'de 42, 1990'da

Tablo 2
Türkiye'nin AB Dışı Ülkelerine Göre Endüstriyel Ürünlerdeki Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Değerlendirilmesi

ÜRÜN SINIFLANDIRILMASI	SITC 5-8 Ürün Grubu Sayıları	Rekabet Edebilir Ürün Grubu Sayıları		
		1984	1990	1996
1. Standart Teknoloji Ürünleri	63	30	30	32
2. Ara Teknoloji Ürünleri	52	11	11	13
3. Yüksek Teknoloji Ürünleri	34	1	0	0
TOPLAM	149	42	41	45

Kaynak: EK 1 Çizelge 1'den düzenlendi.

41, 1996'da ise 45 olmuştur. Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ürünlerin büyük bir bölümü standart teknoloji ürünleri kapsamında yer almaktadır. Standart teknoloji kapsamındaki ürün gruplarının yaklaşık olarak yarısında, ara teknoloji kapsamındaki ürün gruplarının ise ancak dörtte birinde karşılaştırmalı üstünlük sağlanmaktadır. Yüksek teknoloji ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlük ortaya çıkmamaktadır.

Tablo 1 ve 2'deki sonuçlar göz önüne alınırsa 1984-1996 yılları arasında Türkiye hem AB hem de AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grubu sayısını artırmıştır. Türkiye'nin AB ülkelerine göre rekabet gücündeki artış, AB dışı ülkelere göre rekabet gücü artışından daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Ancak Türkiye'nin, AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlük sağladığı ürün grubu sayıları AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlük sağladığı ürün grubu sayılarından daha yüksektir.

İhracat-ithalat oranları yaklaşımına göre, karşılaştırmalı üstünlüklerin AB ve AB dışı ülkelere göre hesaplanmasında SITC Rev.3 ihracat ve ithalat verileri kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Ek 1 Çizelge 2'de topluca sunulmuştur. Bu yaklaşımla hesaplanan, endüstriyel ürünlerdeki karşılaştırmalı üstünlük sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Tablo 3'den ortaya çıkan sonuçlara göre Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grupları büyük ölçüde standart teknoloji ürünlerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye AB ülkelerine göre standart teknoloji kapsamındaki ürünlerin yarıdan fazla bölümünde, ara teknoloji kapsamındaki ürünlerin yaklaşık olarak beşte birinde, yüksek teknoloji kapsamındaki ürünlerin ise yalnızca bir tanesinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye AB dışı ülkelere göre standart teknoloji kapsamındaki ürünlerin üçte ikisinde, ara teknoloji kapsamındaki ürünlerin üçte birinden fazla bölümünde, yüksek teknoloji kapsamındaki ürünlerin ise dört tanesinde karşılaştırmalı üstünlük sağlanmaktadır. Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlük sağladığı ürün grubu sayıları, AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grubu sayılarından daha çoktur. Bu sonuçlara göre ihracat-ithalat oranları yaklaşımı ile 1997-1998 yılları için ulaşılan sonuçlar genel olarak ihracat payları yaklaşımı ile 1996 yılında ulaşılan sonuçlara benzer nitelikte olduğu söylenebilir.

5.3. Türkiye'nin Tarımsal Ürünlerdeki Karşılaştırmalı Üstünlükleri, (1996)

a) Türkiye'nin AB ülkelerine gö-

re karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tarımsal ürünler:

Canlı hayvanlar, balık (konserve), buğday unu, diğer tahıllar, pastacılık ürünleri, sebzeler (taze, konserve), fındık ceviz kuru meyve, meyve (konserve), şeker ürünleri, çikolata, çay, baharatlar, margarin, alkolsüz içecekler, tütün (işlenmemiş), tütün (işlenmiş), diğer yağlı tohumlar, pamuk, sentetik lifler, kullanılmış giyim eşyası, törpüleyici maddeler, diğer ham mineraller, diğer metal cevherleri, hayvansal ürünler, hayvansal yağlar, bitkisel sıvı yağlar, bitkisel ve hayvansal yağlar.

b) Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tarımsal ürünler:

Canlı hayvanlar, arpa (öğütülmemiş) buğday unu, pastacılık

ürünleri, sebze (taze, konserve), fındık, ceviz kuru meyve, meyve (konserve), şeker ürünleri, çikolata, baharatlar, margarin, hazır gıda, alkolsüz içecekler, alkollü içecekler, tütün (işlenmemiş), tütün (işlenmiş), diğer yağlı tohumlar, pamuk, sentetik lifler, kullanılmış giyim eşyası, taş tuz kum, törpüleyici maddeler, diğer ham mineraller, hayvansal ürünler, bitkisel sıvı yağlar, bitkisel ve hayvansal yağlar.

6. Rekabet Gücü ve Dış Ticaret Dengesi

Tüm ülkeler dış ticaret hacimlerini arttırırken geleneksel olarak dış ticaret dengesinin açık vermemesine çaba gösterirler. Bu amaçla ihracatın ithalattan fazla olmasına çalışırlar. Dış ticaret açığının giderilmesinde ülkelerin izleyebilecekleri poli-

Tablo 3
Türkiye'nin AB ve AB Dışı Ünelere Göre Endüstriyel Ürünlerdeki Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Değerlendirilmesi

ÜRÜN SINIFLANDIRILMASI	SITC 5-8 Ürün Grubu Sayıları	Rekabet Edebilir Ürün Grubu Sayıları	
		Türkiye-AB Ülkeleri 1997-1998	Türkiye-AB Ülkeler Dışı 1997-1998
1. Standart Teknoloji Ürünleri	67	38	45
2. Ara Teknoloji Ürünleri	61	11	23
3. Yüksek Teknoloji Ürünleri	38	1	4
TOPLAM	166	50	72

Kaynak: EK 1 Çizelge 2'den düzenlendi.

tikalar; ekonominin bir bütün olarak uluslararası rekabet gücünü arttırarak ihracatın çoğaltılması, belirli endüstrilere sübvansiyon vererek ihracatın artırılması, koruyucu önlemlerle ithalatın sınırlandırılması, diğer ülkelerin ticarete koyduğu engellerin kaldırılmasını sağlayarak ihracat artışına çaba gösterilmesi olarak sıralanabilir⁽²⁶⁾. İhracat destekleri ve ithalat sınırlamaları biçimindeki dış ticaret müdahalelerinin olmadığı ya da bu müdahalelerin görece azaltıldığı durumlarda, dış ticaret açığının giderilmesinde rekabet gücü artışı-

nın tek başına önemli bir faktör olarak ortaya çıkacağı söylenebilir.

Türkiye'nin endüstriyel ürünlerde hem AB hem de AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grubu sayılarının 1984-1996 yılları arasında artış gösterdiği yukarıda ortaya konulmuştu. Bu sonuçlar Türkiye'nin ihracatında zaman içinde çeşitlenmenin ortaya çıktığını ve ihracat performansının yükseldiğini göstermektedir. Bununla birlikte öncelikle, Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelerle olan toplam ticaretini inceleyerek rekabet gücündeki artışın dış ticaret dengesi-

Tablo 4: Türkiye'nin AB Ülkeleri İle Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	AB'ye İhracat X	Toplam İhracattaki payı %	AB'den İthalat m	Toplam İthalattaki Payı %	AB Ülkeleri İle Dış Ticaret Dengesi x - m	x/m %
1984	2782.0	39.0	3249.7	30.4	-467.7	85.6
1985	3204.0	40.2	3892.6	34.3	-688.6	82.3
1986	3263.2	43.7	4574.2	41.1	-1311.0	71.3
1987	4867.8	47.7	5665.8	40.0	-798.0	85.9
1988	5099.3	43.7	5895.1	41.1	-795.8	86.5
1989	5411.4	46.5	6055.3	38.3	-643.9	89.3
1990	6892.9	53.1	9328.3	41.8	-2435.4	73.8
1991	7042.0	51.8	9222.6	43.8	-2180.6	76.3
1992	7934.0	53.9	10656.5	46.5	-2722.5	74.4
1993	7602.7	49.5	13874.1	47.1	-6271.3	54.7
1994	8637.0	47.7	10914.9	46.9	-2277.9	79.1
1995	11076.7	51.2	16862.4	47.2	-5785.7	65.6
1996	11467.3	49.7	22704.7	52.8	-11237.4	50.5
1997	12247.8	46.6	24869.7	51.2	-12621.9	49.2
1998	13437.0	50.0	24090.7	52.5	-10653.7	55.7

Kaynak: UN (1990), UN (1995), UN (1997) ve DPT (1999)'daki verilerden düzenlendi.

ne etkisi olup olmadığı araştırılacaktır. İkinci olarak, Türkiye'nin endüstriyel ürünlerdeki toplam ihracatı ve ithalatı bakımından dış ticaret dengesinin ne yönde değiştiği incelenecektir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi Türkiye'nin AB ülkelerine yaptığı ihracatın toplam ihracat içindeki payı 1984'de % 39 iken zaman içinde artış göstererek 1995'de % 51.2 düzeyine ulaşmıştır. Söz konusu pay 1996'da % 49.7, 1997'de % 46.6, 1998'de ise % 50 düzeyinde olmuştur. Anlaşılacağı gibi gümrük birliğinden sonra Türkiye'nin AB ülke-

rine olan ihracatının toplam ihracatı içindeki payı çok az ölçüde azalmıştır. Türkiye'nin AB ülkelerinden yaptığı ithalatın toplam ithalat içindeki payı 1984'de % 30.4 iken zaman içinde artış göstererek 1995'de % 47.2 düzeyine ulaşmıştır. Söz konusu pay 1996'da % 52.8, 1997'de % 51.2, 1998 de ise % 52.5 düzeyinde olmuştur. Anlaşılacağı gibi gümrük birliğinden sonra Türkiye'nin AB ülkelerinden yaptığı ithalatın toplam ithalat içindeki payı artmıştır. Türkiye'nin AB'ye yaptığı ihracatın AB'den yaptığı ithalattan sürekli olarak daha az olması dış tica-

Tablo 5: Türkiye'nin AB Dışı Ülkeler İle Dış Ticareti
(Milyon Dolar)

Yıllar	AB Dışı Ülkelere İhracat X	Toplam İhracattaki payı %	AB Dışı Ülkelerden İthalat m	Toplam İthalattaki Payı %	AB Dışı Ülkeler İle Dış Ticaret Dengesi x - m	x/m %
1984	4350.9	60.9	7413.0	69.5	-3062.1	58.9
1985	4753.9	59.7	7447.8	65.6	-2693.9	63.8
1986	4193.3	56.2	6533.4	58.8	-2340.1	64.1
1987	5321.8	52.2	8496.7	59.9	-3174.9	62.3
1988	6562.6	56.2	8440.2	58.8	-1877.6	77.7
1989	6214.6	53.4	9733.0	61.6	-3518.4	63.8
1990	6066.3	46.8	12971.7	58.1	-6905.4	46.7
1991	6551.4	48.1	11824.2	56.1	-5272.8	55.4
1992	6780.6	46.0	12214.5	53.4	-5433.9	55.5
1993	7746.1	50.4	15555.2	52.8	-7809.1	49.7
1994	9468.9	52.2	12353.0	53.0	-2884.1	76.6
1995	10521.8	48.7	18844.9	52.7	-8323.1	55.8
1996	11580.3	50.2	20225.5	47.1	-8645.2	57.2
1997	14013.3	53.3	23689.0	48.7	-9675.7	59.1
1998	13444.3	50.0	21830.5	47.5	-8386.2	61.5

Kaynak: UN (1990), UN (1995), UN (1997) ve DPT (1999)'daki verilerden düzenlendi.

ret dengesinin geleneksel olarak Türkiye'nin zararına gelişme göstermesine yol açmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki ticaret açıkları geçici olmayan "yapısal" nitelikteki açıklardır⁽²⁷⁾. Gümrük birliği sonrasında

dış ticaret açığı varlığını sürdürmekle birlikte 1998 yılında dış ticaret açığının 1996 ve 1997 yıllarına göre azalma gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin AB ile olan ticaretinde ihracatın ithalatı karşılama oranı

Tablo 6 : Türkiye'nin Endüstriyel Ürün Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	Kimya Sanayi Ürünleri		İşlenmiş Ürünler		Makine ve Ulaşım Araçları		Çeşitli Sınai Ürünler		Toplam Sınai Ürünler	
	SITC 5	% Pay	SITC 6	% Pay	SITC 7	% Pay	SITC 8	SITC 5-8		
1984	İhracat	200	5.0	1984	50.5	353	8.9	1386	35.3	3923
	İthalat	1552	27.2	1257	22.0	2692	47.3	197	3.4	5689
	x - m	-1352		727		-2339		1189		-1775
	(x / m) %									68.8
1990	İhracat	747	8.2	3833	42.5	855	9.4	3579	39.7	9014
	İthalat	2851	20.1	3352	23.6	7036	49.6	933	6.5	14171
	x - m	-2104		481		-6181				-5185
	(x / m) %									63.6
1995	İhracat	890	5.4	6231	38.1	-2406	14.7	6821	41.7	16348
	İthalat	5350	21.2	6575	26.1	-11462	45.6	1750	6.9	25167
	x - m	-4460		-344		9086		2646		-8819
	(x / m) %									64.9
1996	İhracat	999	5.6	6550	37.2	3014	17.1	7020	39.9	17583
	İthalat	5777	18.3	7409	23.5	-15825	50.2	2486	7.8	31497
	x - m	-4778		859				4534		-13914
	(x / m) %									55.8
1997	İhracat	1169	5.8	7796	38.7	3365	16.7	7790	38.7	20120
	İthalat	6476	17.8	8146	22.4	18679	51.5	2905	8.0	36206
	x - m	-5307		350		-12811		4885		-16086
	(x / m) %									55.5
1998	İhracat	1152	5.4	7781	36.6	4092	19.2	8227	38.1	21252
	İthalat	6597	18.3	8002	22.2	18231	50.7	3107	8.6	35937
	x - m	-5445		-221		-14139		5120		-14685
	(x / m) %									59.1

Kaynak: DİE (1990), DİE (1992), DİE (1998) ve DİE (1999)'daki verilerden hesaplandı.

1984'de % 85.6, 1990'da % 73.8, 1995'de ise % 65.6 düzeyinde olmuştur. Gümrük birliğinden sonra ihracatın ithalatı karşılama oranı azalmasını sürdürerek 1996'da % 50.5, 1997'de ise % 49.2 düzeyine kadar inmiş, buna karşılık 1998 yılında yükselmeye başlayarak % 55.7 düzeyine ulaşmıştır. Bunun nedeni 1998 yılında ihracatın % 9.7 düzeyinde artış göstermesine karşılık ithalatın % 3.1 oranında azalma göstermesidir.

Tablo 5'de görüldüğü gibi Türkiye'nin AB dışı ülkelere yaptığı ihracatın toplam ihracat içindeki payı 1984'de % 60.9 iken zaman içinde azalarak 1995'de % 48.7 düzeyine inmiştir. Söz konusu pay daha sonra artış göstererek 1996'da % 50.2, 1997'de % 53.3, 1998 de ise % 50 düzeyinde olmuştur. Türkiye'nin AB dışı ülkelere yaptığı ithalatın toplam ithalat içindeki payı 1984'de % 69.5 iken zaman içinde azalarak 1995 de % 52.7 düzeyine inmiştir. Söz konusu oran azalmasını sürdürerek 1996'da % 47.1, 1997'de % 48.7, 1998'de % 47.5 düzeyinde olmuştur. Türkiye'nin AB dışı ülkelere yaptığı ithalatın bu ülkelere yaptığı ihracattan sürekli olarak daha fazla olması dış ticaret dengesinin olumsuz gelişmesine yol açmaktadır. Dış ticaret açığının 1994-1997 tarihleri arasında büyümesini sürdürmesine karşılık 1998 yılında dış ticaret açığı azalma göstermiştir. Türkiye'nin AB dışı ülkeler-

le ticaretinde ihracatın ithalatı karşılama oranı 1984'de % 58.9, 1990'da % 46.7, 1995 de ise % 55.8 düzeyinde olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 1996 yılından başlayarak sürekli olarak artmaya başlayarak 1997'de % 59.1, 1998 de ise % 61.5 düzeyine gelmiştir. Bunun nedeni 1996-1998 yılları arasında ihracat artış hızının ithalat artış hızından daha çok olması ve gümrük birliği nedeni ile Türkiye'nin ithalatının AB ülkelerine yönelmesidir. Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelerle olan toplam ihracat ve ithalatın gelişimine bakılırsa dış ticaret açığının varlığını sürdürdüğü ancak bu açığın 1998 yılında hem AB ülkeleri hem de AB dışı ülkelere karşı bir ölçüde azaldığı ortaya çıkmaktadır. Daha ayrıntılı bir bakış açısı, toplam ticaretteki gelişme yerine endüstriyel ürün ihracat ve ithalatının zaman içindeki gelişiminin incelenmesi ile ortaya çıkabilir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi endüstriyel ürün ihracat ve ithalatı Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) kapsamındaki dört ana ürün grubunu içermektedir. Bunlar sırası ile SITC 5 kimya sanayii ürünleri, SITC 6 işlenmiş ürünler, SITC 7 Makine ve ulaşım araçları ve SITC 8 çeşitli sınai ürünler, SITC 5-8 toplam sınai ürünler olarak adlandırılabilir⁽²⁸⁾. Tablo 6'dan anlaşılacağı gibi Türkiye'nin endüstriyel ürün ihracatı ithalatından daha az olduğu için bu ürünler

Konuşurken kendinize güvenin...

İletişim rehberiniz Genpa, en iyilerle ve en yenilerle, teknolojiyle güveni buluşturuyor. Hayatınıza giren her sese sıcacık tonlar katıyor.

**gen
pa**

İletişim teknolojisi ile güvenin buluştuğu nokta

 TURKCELL

ERICSSON

SIEMENS

 ALCATEL

NOKIA

bakımından sürekli olarak bir dış ticaret açığı ortaya çıkmaktadır. Ana ürün grupları açısından bakılacak olursa dış ticaret açığının büyük bölümü SITC 5 ve SITC 7 ürün gruplarında ortaya çıkmaktadır. SITC 6 ürün grubunda ise dış ticaret açığı minimum düzeye inmekte, SITC 8 ürün grubunda ise dış ticaret fazlası ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin endüstriyel ürünlerdeki toplam ticareti göz önüne alınırsa, ihracatın ithalatı karşılama oranı 1984'de % 68.8'den 1995'de % 64.9'a düşmüştür. Gümrük birliğinin ilk iki yılında endüstriyel ürünlerdeki ihracatın ithalatı karşılama oranı azalmasını sürdürerek 1996 da % 55.8, 1997'de ise % 55.5 düzeyinde olmuş, 1998'de ise artış göstermeye başlayarak % 59.1 düzeyine ulaşmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranındaki bu yükselme 1998 yılında endüstriyel ürünlerde, ihracat artışına karşılık ithalatın azalmasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda dördüncü bölümde, 1984 yılından günümüze kadar korama düzeyinin özellikle endüstriyel ürünlerde önemli ölçüde azaltıldığı, beşince bölümde ise 1984-1996 yılları arasında Türkiye'nin endüstriyel ürünlerdeki ihracat performansının yükselip rekabet gücünün hem AB hem de AB dışı ülkelere göre artış gösterdiği ortaya konulmuştu. Rekabet gücündeki bu artışa karşılık, Türkiye'nin hem toplam ticaretindeki hem de endüstriyel ürünler tica-

retindeki dış ticaret açığı zaman içinde büyüme eğilimini sürdürmektedir. Bununla birlikte, bu eğilimin tersine bir gelişme 1998 yılında ortaya çıkmıştır. 1998 yılında hem toplam ticarettde hem de endüstriyel ürünler ticaretinde dış ticaret açığı önceki yıllara göre azalma göstermiştir. Türkiye'nin dış ticaret açığı vermesinin nedeni ihracat ürünleri içinde standart teknoloji ürünlerinin büyük bir yer tutması olduğu söylenebilir. Uluslararası ürün ticareti sürekli olarak, yüksek teknoloji ürünleri üreten ülkelerin yararına olan bir fiyatlama süreci getirmektedir⁽²⁹⁾.

Türkiye'nin endüstriyel ürünlerdeki rekabet gücü 1984-1996 yılları arasında artış göstermesine karşılık bu artışın standart teknoloji ürünlerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Ara teknoloji ürünlerinin önemli bir bölümünde, yüksek teknoloji ürünlerinin ise tamamında rekabet gücünün yetersiz olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, EK 2 Çizelge 3'deki sınıflandırmalar çerçevesinde, yüksek teknoloji ürünleri genellikle SITC 5 ve SITC 7 ürün gruplarından oluşmaktadır. Yüksek teknoloji ürünleri kapsamına SITC 5 ve SITC 7 yanısıra SITC 6'yı da alıp değişik bir yaklaşımla rekabet edebilirliği araştırılan farklı bir çalışmada Türkiye'nin yüksek teknoloji ürünlerinde rekabet edebilir durumda olmadığı belirtilmektedir⁽³⁰⁾. Bununla birlikte SITC 5 ve SITC 7 ürün grupları için her iki çalışmada benzer sonuçlara ulaşı-

diği SITC 6 ürün grubunda ise farklı sonuçlar ortaya çıktığı söylenebilir. Türkiye ekonomisinin bir bölümü orta dönemde AB'nin rekabet baskısına karşı direnebilirken bir bölümü ise gelişme ihtiyacı içindedir⁽³¹⁾. Bu nedenle Türkiye'nin standart teknoloji ürünlerinin yanısıra ara ve yüksek teknoloji kapsamındaki ürünlerde de karşılaştırmalı üstünlük sağlayacak önlemler alması gerektiği söylenebilir.

7. Sonuç

Türkiye'de endüstriyel ürünler ithalatına uygulanan nominal gümrük vergisi oranı 1984'de % 85.4 iken, bu oran zaman içinde azaltılıp, 1996 yılında gümrük birliğinin gerçekleşmesi ile birlikte AB ülkelerine karşı sıfıra indirilmiştir. Endüstriyel ürünlerde AB ülkelerine karşı korumanın kaldırılması Türkiye'nin bu ülkelere göre rekabet gücünde bir gerilemeye yol açmamıştır. Türkiye, AB ülkelerine göre endüstriyel ürün kapsamındaki toplam 149 ürün grubu içinde, 1984'de 27, 1990'da 31, 1996'da ise 41 ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlük sağlamıştır. Türkiye'nin AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün gruplarının büyük bir bölümü standart teknoloji ürünlerinden oluşmaktadır. Ara teknoloji ürünlerinin küçük bir bölümünde karşılaştırmalı üstünlük sağlanırken, yüksek teknoloji ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlük ortaya

çıkılmamaktadır. Türkiye'nin AB ülkelerine göre rekabet gücü zaman içinde artış göstermesine karşılık bu artışın önemli bir bölümünün standart teknoloji ürünlerinde yoğunlaştığı, ara teknoloji ürünlerinde ise rekabet gücü artışının daha sınırlı boyutta kaldığı söylenebilir. Zaman içinde rekabet gücünde ortaya çıkan bu artışa karşılık Türkiye'nin AB ülkeleri ile olan dış ticareti sürekli olarak olumsuz gelişme göstermektedir.

Türkiye'de endüstriyel ürünler ithalatına uygulanan nominal gümrük vergisi oranı 1984'de % 85.4 iken, bu oran zaman içinde azaltılıp AB dışı ülkeler için 1997 yılında % 6 düzeyine indirilmiştir. Koruma oranındaki bu azalmaya karşılık Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre rekabet gücünde bir gerileme ortaya çıkmamıştır. Türkiye, AB dışı ülkelere göre endüstriyel ürün kapsamındaki toplam 149 ürün grubu içinde 1984'de 42, 1990'da 41, 1996'da ise 45 ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlük sağlamıştır. Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün gruplarının büyük bir bölümü standart teknoloji ürünlerinden oluşmaktadır. Ara teknoloji ürünlerinin küçük bir bölümünde karşılaştırmalı üstünlük sağlanırken yüksek teknoloji ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlük ortaya çıkmamaktadır. Türkiye'nin AB dışı ülkelere göre rekabet gücünün zaman içinde artmasına karşılık bu

artışın sınırlı boyutlarda olduğu söylenebilir. Rekabet gücünde ortaya çıkan bu artışa karşılık Türkiye'nin AB dışı ülkelerle olan dış ticareti sürekli olarak açık vermektedir. Endüstriyel ürünlerde Türkiye'nin AB ve AB dışı ülkelere göre karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün grubu sayıları, 1996 yılında yaklaşık olarak aynı düzeydedir.

Türkiye'nin, ara teknoloji ürünlerinin önemli bir bölümünde, yüksek teknoloji ürünlerinin ise tamamında rekabet gücünün yetersiz düzeyde olduğu dolayısı ile bu ürün gruplarında karşılaştırmalı üstünlükleri arttıracak önlemlere gerek olduğu belirtilebilir. Böylece Türkiye'nin mevcut karşılaştırmalı üstünlük yapısını değiştirebilmesi durumunda AB ve AB dışı ülkelere olan dış ticaret açıklarını giderebileceği söylenebilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Avrupa Komisyonu, *Türkiye'nin Düzenli Raporu*, (1998), <http://www.eureptr.org.tr/>
- Avrupa Komisyonu, *Türkiye'nin 1999 Düzenli Raporu*, <http://www.eureptr.org.tr/kitap/turrapor.rtf/>
- Balassa Bela, "Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage", *The Manchester School of Economic and Social Studies*, vol.33 May 1965.
- Balassa Bela, "'Revealed' Comparative Advantage Revisited: An Analysis of Relative Export Shares of the Industrial Countries, 1953-71", *The Manchester School of Economic and Social Studies*, vol.45 No:4 December 1977.
- Balance H.Roberth, "Trade Performance as an Indicator of Comparative Advantage" David Greenaway (Ed), *Economic Development and International Trade*, Macmillan, London 1988 içinde.
- DiE, *İstatistik Yıllığı 1989*, Ankara 1990.
- DiE, *İstatistik Yıllığı 1991*, Ankara 1992.
- DiE, *İstatistik Yıllığı 1998*, Ankara 1999.
- DiE, *Aylık İstatistik Bülteni Temmuz 1999*, Ankara 1999.
- DiE, *SITC Rev. 3 İhracat ve İthalat Verileri 1989-1998*, (Disket ortamında)
- DPT, *Agenda 2000 and Turkey*, Volume I, Directorate General for European Union Affairs, Ankara 1997.
- DPT, *Temel Ekonomik Göstergeler 1999*, Ankara 1999.
- Dönek Ekrem, "Is the Turkish Economy Competitive in The New Technology Goods?", *Yapı Kredi Economic Review*, December 1998.
- Foders Federico, *MERCOSUR: A New Approach to Regional Integration?*, Kiel Working Paper No:746, Kiel Institute of World Economics, 1996.
- Francis Artur, "The Concept of Competitiveness", Artur Francis - P.K.M. Tharakan (Eds), *The Competitiveness of European Industry*, Routledge, London 1989 içinde
- Frohlich Hans-Peter, "International Competitiveness: Alternative Macroeconomic Strategies and Changing Perceptions in Recent Years", Arthur Francis-P.K.M. Tharakan (Eds), *The Competitiveness of European Industry*, Routledge, London 1989 içinde
- Gökdere Ahmet, "Gümrük Birliği Karşısında Dış Ticaretimiz", *Mercek*, Ekim 1998.
- Greenaway David-Milner Chris, *Trade and Industrial Policy in Developing Countries*, Macmillan, London 1993.
- Hillman Arye L., "Observations on the Relation Between 'Revealed Comparative Advantage' and Comparative Advantage as Indicated by Pre-Trade Relative Prices", *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 116 Heft 2, 1980
- İKV, *Türkiye-AT 36. Ortaklık KONSEYİ Toplantısı*, İstanbul 1995.
- Jovanovic Miroslav N., *European Economic Integration*, Routledge, London, 1997.
- Kepenek Yakup-Yentürk Nuran, *Türkiye Ekonomisi*, 8. Basını, Remzi Kitapevi, İstanbul 1996.
- Moon Bruce E., *Dilemmas of International Trade*, Westview Press, Oxford, 1996.

Pelkmans Jacques, *European Integrati-*
on, Longman, London 1997.

Togan Sübidey, "Trade Liberalization and Competitive Structure in Turkey During the 1980s", S. Togan-V.N. Balasubramanyan (Eds), *The Economy of Turkey since Liberalization*, Macmillan, London 1996 içinde.

Tovias Alfred, "EC-Eastern Europe: A Case Study of Hungary" *Journal of Common Market Studies*, Vol. 29 No:3, March 1991.

United Nations, *1988 International Trade Statistics Yearbook*, Vol.II Trade By Commodity, New York 1990.

United Nations, *1988 International Trade Statistics Yearbook*, Vol.I Trade by Country, New York 1990

United Nations, *1993 International Trade Statistics Yearbook*, Vol. II. Trade by Commodity, New York 1995

United Nations, *1993 International Trade Statistics Yearbook*, Vol. I Trade by Country, New York 1995.

United Nations, *1996 Internations Trade Statistics Yearbook*, Vol. II Trade by Commodity, New York 1997.

Vollrath Thomas L., "A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measure of Revealed Comparative Advantage", *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 127, 1991.

World Bank, *World Development Indicators 1999*, Washington 1999.

Yeats Alaxander J., "On the Appropriate Interpretation of the Revealed Comparative Advantage Index: Implications of a Methodology Based on Industry Sector Analysis", *Weltwirtschaftliches Archiv*, Band 121, 1985

Yeats Alexder L. "Does Mercosur's Trade performance Raise Concerns about the Effects of Regional Trade Arrangements?" *World Bank Economic Review*, Vol.12 No:1, 1998.

DİPNOTLARI

1. DPT (1997), s.72-73.
2. Hans-Peter Fröhlich, (1989), s.22, Arthur Francis, (1989), s.5
3. Arthur Francis, (1989), s.5
4. Roberth H.Balance, (1988), s.6.
5. Bela Balassa, (1965), s.99-117.

6. Bela Balassa, (1977), s.327.
7. Bela Balassa, (1965), s.103-104.
8. Ayre Hillman, (1980), s.316.
9. Bela Balassa, (1965), s.103.
10. Alexander J. Yeats, (1985), s.61-62; Alfred Tovias, (1991), s.293.
11. Bknz. David Greenaway-Chris Milner, (1993), s.184-187.
12. Bela Balassa, (1965), s.104-106.
13. Thomas L.Vollrath, (1991), s.269.
14. Alexander J. Yeats, (1998), s.9.
15. Türkiye'nin AB ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlükleri hesaplanırken 1984 ve 1990 yılları için AB üyesi 12 ülke, 1996 yılı için ise AB üyesi 15 ülke göz önüne alınmıştır.
16. Miroslav N.Jovanovic, (1997), s.134.
17. İKV, (1995), s.3-82
18. Sübidey Togan (1996), s.20.
19. World Bank, (1999), s.340.
20. World Bank, (1999), s.342.
21. World Bank, (1999), s.342.
22. Jacques Pelkmans, (1997), s.220.
23. Avrupa Komisyonu, (1999), s.29.
24. Avrupa Komisyonu, (1999), s.33.
25. Sınıflandırma için Frederico Foders (1996), s.9'dan yararlanıldı. Sınıflandırma kapsamındaki ürün grupları Ek:2 çizelge 3'de verilmiştir.
26. Bruce E.Moon, (1996), s.13.
27. Ahmet Gökdere, (1998), s.73.
28. Daha ayrıntılı tanımlama aşağıdaki gibi yapılabilir.
SITC 5: Kimyasal ürünler, eczacılık ürünleri, plastik ürünler
SITC 6 : Demir, çelik, diğer metaller, dokuma ürünleri, odun, kağıt, kauçuk
SITC 7 : Makinalar (endüstri, metal işleme, güç), ofis makinaları, elektrikli makinalar, iletişim araçları, ulaşım araçları
SITC 8 : Giyim eşyası, ayakkabı, ev eşyası, bilimsel ve tıbbi araçlar.
29. Yakup Kepenek-Nuran Yentürk, (1996), s.478.
30. Ekrem Dönek (1998), s.44, 51.
31. Avrupa Komisyonu, (1999), s.25.

Yaşamın tüm keyiflerinde **bir** aradayız.

Potada zaferler Efes Pilsen'le yaşıyor;

kortlarda oyun, set ve maçlar Efes Pilsen'le izleniyor; tiyatrodaki

perdeler Efes Pilsen'le açılıyor;

sinemada gonglar Efes Pilsen'le çalıyor;

bilardo masalarında klepsler Efes Pilsen'le çekiliyor;

konser salonlarında bis'ler Efes Pilsen'le yapılıyor;

Assos'ta tarih Efes Pilsen'le gün ışığına çıkıyor.

Efes Pilsen'in kültür ve sanata katkıları artarak sürecek,

yaşamın tüm keyiflerinde daima bir arada olacağız.

EFES Pilsen 'in kültür ve sanata katkıları artarak sürecek.

EK : 1

**ÇİZELGE 1: TÜRKİYE'NİN AB VE AB DIŞI ÜLKELERE GÖRE KARŞILAŞTIRMALI
ÜSTÜNLÜK VE DEZAVANTAJLARI* 1984, 1990, 1996 (Görelİ İhracat Payları
Yaklaşımı)**

SITC Rev. 2		TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ			TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER		
		1984	1990	1996	1984	1990	1996
001	Canlı hayvanlar	8.46	4.43	1.49	23.64	7.46	2.70
011	Et (taze, dondurulmuş)	1.69	0.14	0.10	4.48	0.31	0.15
012	Et (kurutulmuş, tuzlanmış)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
014	Et (hazırlanmış, konsantre)	0.01	0.00	0.00	0.05	0.00	0.00
022	Süt ve krema	0.04	0.00	0.00	0.31	0.00	0.00
023	Tereyağı	0.05	0.01	0.05	0.40	0.06	0.17
024	Peynirler	0.07	0.12	0.00	0.59	1.02	0.76
025	Yumurta	8.93	0.43	0.00	49.94	1.72	0.00
034	Balık (taze, dondurulmuş)	0.76	0.00	0.00	0.64	0.00	0.00
035	Balık (kurutulmuş, tuzlanmış)	0.15	0.00	0.00	0.08	0.00	0.00
036	Deniz yumuşakçası	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
037	Balık (konserve)	5.49	0.97	2.18	3.80	0.63	0.96
041	Buğday (öğütülmemiş)	1.21	0.07	0.03	0.60	0.06	0.17
042	Pirinç	0.00	0.09	0.00	0.00	0.03	0.00
043	Arpa (öğütülmemiş)	2.30	0.11	0.90	4.61	0.34	1.62
044	Mısır	0.00	0.15	0.25	0.00	0.06	0.06
045	Tahıllar (öğütülmemiş)	2.09	0.14	0.07	0.30	0.30	0.04
046	Buğday unu	7.77	2.35	9.73	25.80	7.57	21.08
047	Diğer tahıllar	1.30	0.20	1.25	0.86	0.33	1.00
048	Pastacılık ürünleri	0.84	0.46	2.36	4.01	2.17	7.23
054	Sebze (taze)	5.49	5.63	4.48	11.92	10.26	7.29
056	Sebze (konserve)	40.64	4.26	5.52	6.08	7.44	7.50
057	Fındık, ceviz, kuru meyve	14.94	14.00	9.65	16.40	12.74	8.26
058	Meyve (konserve)	3.09	3.70	5.63	2.77	3.68	5.25
061	Şeker ve bal	6.67	0.10	0.31	2.88	0.07	0.20
062	Şeker ürünleri	0.60	1.43	7.87	2.94	4.60	13.59
071	Kahve	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
072	Kakao	0.00	0.00	0.14	0.00	0.00	0.07
073	Çikolata	0.13	0.16	1.32	0.71	0.83	5.74
074	Çay	0.53	10.77	1.15	0.12	3.00	0.40
075	Baharatlar	20.86	11.47	13.20	6.76	4.30	3.80
081	Hayvan yemi	1.52	0.00	0.00	1.72	0.00	0.00
091	Margarin	9.14	9.83	10.16	40.00	22.47	25.66
098	Hazır gıda	0.54	0.19	0.81	1.61	0.56	1.62
111	Alkolsüz içecekler	0.06	0.21	1.81	0.20	0.69	3.94
112	Alkollü içecekler	0.05	0.05	0.21	0.60	0.42	1.09
121	Tütün (işlenmemiş)	42.11	58.87	49.63	11.66	14.99	13.56
122	Tütün (işlenmiş)	0.02	0.45	1.14	0.05	0.47	1.02

* Hesaplanan endeks değerinin 1'den büyük olması adı geçen ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlüğün var olduğunu, 1'den küçük olması ise karşılaştırmalı üstünlüğün olmadığını göstermektedir.

SITC Rev. 2		TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ			TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER		
		1984	1990	1996	1984	1990	1996
211	Ham deriler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
212	Hayvan postu	0.00	0.00	0.02	0.00	0.00	0.05
222	Yağlı tohumlar	1.26	0.17	0.70	0.18	0.07	0.09
223	Diğer yağlı tohumlar	0.00	4.66	8.00	0.00	1.21	2.54
232	Doğal kauçuk	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
233	Sentetik kauçuk	0.10	0.23	0.51	0.26	0.45	0.45
244	Doğal mantar	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
245	Yakacak odun	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
246	Yakacak yonga	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
247	Yuvarlak ağaçlar	5.85	0.00	0.00	0.82	0.00	0.00
248	Biçimlenmiş odun	1.34	0.00	0.00	0.23	0.00	0.00
251	Odun hamuru	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
261	İpek	2.35	0.50	0.84	0.66	0.09	0.10
263	Pamuk	74.08	38.84	22.48	6.10	3.56	1.62
264	Hint keneviri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
265	Bitkisel lifler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
266	Sentetik lifler	4.02	3.27	4.32	8.73	6.88	3.01
267	Diğer sentetik lifler	0.21	0.10	0.09	0.19	0.09	0.09
268	Yün	3.13	0.43	1.18	1.47	0.13	0.26
269	Kullanılmış giyim eşyası	0.97	0.74	1.60	1.94	1.52	1.82
271	Gübre (ham)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
273	Taş, tuz, kum	0.89	0.65	0.85	2.02	1.25	1.36
274	Kükürt	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
277	Törpüleyici maddeler	0.30	5.13	3.7	3.061	3.68	3.11
278	Diğer ham mineraller	12.48	8.35	2.60	4.81	6.45	2.37
281	Demir cevheri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
282	Dökme demir ve külçeler	0.13	0.18	0.43	0.30	0.31	0.47
286	Uranyum toryum	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
287	Diğer metal cevherleri	3.52	5.43	5.75	0.87	1.16	0.89
288	Demir dışı metaller	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
289	Değerli metal cevheri hurdası	3.58	0.00	0.00	0.79	0.00	0.00
291	Hayvansal ürünler	2.26	4.03	3.29	3.46	3.66	2.41
292	Bitkisel ürünler	0.86	0.71	0.33	2.28	1.78	0.71
322	Taş kömürü, linyit	0.00	0.04	0.00	0.00	7.28	0.00
323	Briket, kok kömürü	0.00	0.00	0.05	0.00	0.00	0.00
333	Ham petrol	0.46	0.00	0.00	0.09	0.00	0.00
334	Petrol ürünleri (rafine)	1.27	0.86	0.62	1.51	0.75	0.44
335	Petrol ürünleri (artık)	0.18	0.32	0.21	0.21	0.34	0.18
341	Gaz (doğal ve işlenmiş)	0.00	0.51	0.10	0.00	0.12	0.03
411	Hayvansal yağlar	0.98	1.53	1.34	0.59	1.28	0.89
423	Bitkisel sıvı yağlar	1.09	2.51	1.61	1.72	0.22	2.40
424	Diğer bitkisel sıvı yağlar	0.02	7.45	3.53	0.00	1.80	0.60
431	Bitkisel ve hayvansal yağlar (işlenmiş)	0.99	0.82	6.19	2.66	1.28	6.10
511	Hidrokarbonlar	0.05	0.88	0.34	0.19	2.13	0.51
512	Alkoller fenoller	0.05	0.33	0.37	0.11	0.58	0.34
513	Karboksilik asitler	0.51	0.54	1.08	1.51	1.01	1.33
514	Nitrojen bileşikler	0.00	0.16	0.11	0.01	0.36	0.17
515	Organik-inorganik bileşikler	0.05	0.08	0.10	0.21	0.18	0.18
516	Diğer organik kimyasal maddeler	0.00	0.05	0.04	0.01	0.13	0.03

SITC Rev. 2		TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ			TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER		
		1984	1990	1996	1984	1990	1996
522	İnorganik kimyasal maddeler	0.50	0.00	0.15	0.78	0.00	0.10
523	Diğer inorganik kimyasal maddeler	0.97	1.94	0.31	1.45	3.21	0.32
524	Radyoaktif elementler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
531	Sentetik organik boyacı maddeler	0.06	0.09	0.00	0.17	0.25	0.00
532	Boyalar, labaklama maddeleri	0.46	1.85	1.84	1.18	5.90	3.69
533	Boyacılıkta kullanılan maddeler	0.14	0.10	0.45	0.66	0.39	1.02
541	Tıp ve eczacılık ürünleri	0.09	0.29	0.17	0.23	0.71	0.46
551	Uçucu yağlar, parfüm, esans	0.59	0.35	0.23	0.65	0.72	0.39
553	Parfümeri ve kozmetikler	0.00	0.05	0.23	0.00	0.18	0.79
554	Sabunlar ve temizlik ürünleri	1.56	1.85	3.52	6.28	6.79	7.66
562	Kimyasal gübreler	1.16	1.83	0.00	1.16	1.10	0.00
572	Patlayıcı maddeler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
582	Plastik levhalar	0.22	0.37	0.34	1.06	1.30	0.58
583	Polimerizasyon ürünleri	0.01	0.28	0.27	0.05	0.82	0.47
584	Selüloz türevler	0.01	0.36	0.62	0.35	0.53	0.84
585	Diğer plastik maddeler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
591	Böcek ilaçları	0.02	0.07	0.23	0.06	0.22	0.56
592	Yapıştırıcı maddeler	0.19	0.04	0.16	0.66	0.19	0.32
598	Çeşitli kimyasal maddeler	0.04	0.10	0.10	0.14	0.31	0.18
611	İşlenmiş deri ve kösele	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
612	Saraciyeye	0.07	0.00	0.00	0.13	0.00	0.00
613	Kürk (tabaklanmış, aprenilmiş)	0.00	0.00	1.08	0.00	0.00	2.45
621	Kauçuk ürünleri	0.10	0.35	0.53	0.41	1.01	1.11
625	Kauçuk iç ve dış lastik	1.18	0.56	1.61	2.31	1.11	2.19
628	Diğer kauçuk eşya	0.13	0.22	0.47	0.25	0.47	0.75
633	Mantardan eşya	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
634	Kontraplaklar, kaplamalar	0.65	0.00	0.00	0.50	0.00	0.00
635	Ağaçtan yapılan eşyalar	1.04	0.33	0.57	1.73	0.49	0.67
641	Kağıt ve mukavva	0.31	0.15	0.14	0.27	0.15	0.29
642	Kağıt ve karton ürünleri	0.35	0.26	0.43	0.90	0.81	0.86
651	Dokuma ipliği	5.65	3.62	3.53	13.06	6.51	3.28
652	Pamuklu dokuma	3.54	2.52	4.81	5.36	3.10	3.66
653	Sentetik iplik	2.92	1.13	4.14	3.46	1.61	3.06
654	Dokuma ürünleri	0.14	0.26	1.23	0.52	0.62	2.75
655	Örme dokuma	0.93	1.51	3.12	2.98	2.23	2.49
656	İp, şerit, tül	1.37	0.83	3.96	1.84	1.15	3.86
657	Özel dokuma ürünleri	0.41	1.22	1.53	1.08	2.96	2.30
658	Dokuma eşya	6.00	7.71	13.39	8.69	7.80	8.50
659	Halı ve halıcılık ürünleri	7.54	4.01	5.41	18.98	8.46	8.37
661	Çimento, kireç	2.49	2.46	3.47	7.49	1.02	5.10
662	Kil, ısıya dayanıklı maddeler	0.50	0.59	1.91	0.30	3.64	9.87
663	Minerallerden yapılan eşya	0.58	0.09	0.36	1.54	0.26	0.64
664	Cam	1.96	1.32	1.26	4.96	3.40	1.70
665	Cam ürünleri	2.12	2.21	2.69	0.89	7.02	5.67
666	Çanak çömlek	0.71	0.22	0.50	1.69	0.51	0.66
667	İnciler, değerli taşlar	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
671	Ham demir (pik demir)	3.18	3.78	4.78	2.73	1.64	1.12
672	Demir-çelik küçüce	1.63	3.47	2.80	5.89	6.86	2.82
673	Demir-çelik çubuk	4.22	6.22	8.96	0.11	13.03	12.66

SITC Rev. 2		TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ			TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER		
		1984	1990	1996	1984	1990	1996
674	Demir-çelik levha	0.31	0.50	0.33	0.55	1.12	0.48
676	Demir-çelik demiryolu rayı	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
677	Demir-çelik teller	0.48	0.57	0.83	1.03	1.32	1.25
678	Demir-çelik boru	1.21	1.37	1.33	2.22	2.80	2.26
679	Demir-çelik dokum	2.01	0.23	1.43	3.90	0.68	1.97
681	Gümüş, platin	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
682	Bakır	0.48	1.26	1.43	0.67	1.29	1.00
683	Nikel	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
684	Alüminyum	1.41	0.80	0.80	1.16	0.87	0.57
685	Kurşun	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
686	Çinko	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
687	Kalay	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
689	Demir dışı metaller	0.31	0.00	0.04	0.75	0.00	0.02
691	İnşaat malzemeleri (Dem.,Çel.,Alümin.)	0.55	0.16	1.17	1.23	0.60	2.64
692	Metal kaplar, kutular	0.73	0.25	0.37	2.88	0.09	0.81
693	Metal kablo	0.24	1.83	2.23	0.50	4.32	3.21
694	Çivi, somun	0.17	0.49	0.54	0.26	0.87	0.61
695	Çeşitli el aletleri	0.11	0.07	0.16	0.23	0.15	0.25
696	Kesici aletler	0.23	0.62	0.56	0.36	0.95	0.46
697	Metal ev aletleri	0.88	1.10	1.94	2.20	2.32	2.40
699	Metalden eşyalar	0.10	0.12	0.36	0.22	0.33	0.60
711	Buhar kazanları	0.01	0.08	0.19	0.01	0.10	0.19
712	Buhar türbinleri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
713	Motor ve aksamı	0.58	0.21	0.40	0.65	0.31	0.50
714	Elektriksiz makine ve motorlar	0.00	0.00	0.22	0.00	0.00	0.34
716	Elektrik motorları ve jeneratörler	0.20	0.12	0.33	0.31	0.21	0.33
718	Enerji üreten diğer makineler	0.42	0.00	0.06	1.44	0.01	0.14
721	Tarım makineleri	0.40	0.05	0.18	1.00	0.12	0.41
722	Traktörler	0.53	0.00	0.00	1.18	0.00	0.00
723	İnşaat Mühendisliği Cihazları	0.02	0.00	0.15	0.02	0.00	0.10
724	Dokuma makineleri	0.06	0.05	0.20	0.15	0.12	0.36
725	Kağıt işleyen makineler	0.00	0.02	0.06	0.00	0.04	0.18
726	Matbaa makineleri	0.00	0.00	0.06	0.00	0.02	0.15
727	Gıda işleme makineleri	0.16	0.08	0.72	0.50	0.30	0.72
728	Diğer sanayi makineleri	0.12	0.05	0.12	0.28	0.12	0.18
736	Metal işleme aletleri	0.11	0.12	0.20	0.21	0.25	0.22
737	Metal işleme makineleri	0.02	0.01	0.12	0.04	0.02	0.21
741	Isıtıcı ve soğutucu cihazlar	0.12	0.04	0.34	0.23	0.08	0.47
742	Pompalar (Sıvılar için)	0.06	0.11	0.22	0.16	0.34	0.51
743	Pompalar santrafler	0.10	0.12	0.20	0.25	0.28	0.31
744	Yük arabaları ve kaldırıcılar	0.02	0.08	0.33	0.03	0.17	0.55
745	Elektriksiz makineler	0.02	0.01	0.08	0.06	0.05	0.23
749	Elektriksiz makinelerin parçaları	0.12	0.06	0.20	0.31	0.17	0.36
751	Büro makineleri	0.00	0.01	0.08	0.00	0.01	0.07
752	Otomatik bilgi işlem makineleri	0.00	0.06	0.19	0.00	0.13	0.01
759	Büro makinelerinin parçaları	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
761	Televizyonlar	0.04	2.49	2.82	0.02	3.21	1.80
762	Radyolar	0.00	1.16	0.00	0.00	0.29	0.00
763	Ses kayıt cihazları	0.05	0.01	0.00	0.01	0.00	0.00

SITC Rev. 2		TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ			TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER		
		1984	1990	1996	1984	1990	1996
764	Haberleşme cihazları	0.01	0.10	0.16	0.01	0.07	0.14
771	Elektrikli güç makineleri	0.05	0.49	1.32	0.05	0.64	1.08
772	Elektrik devreleri, rezistanslar	0.08	0.06	0.28	0.14	0.11	0.29
773	Elektrik dağıtım donanımı	2.16	1.45	3.32	3.31	2.20	2.71
774	Elektrikli tıbbi cihazlar	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
775	Evlerde kullanılan makineler	0.35	0.31	1.28	0.65	0.85	2.06
776	Tranzistörler, valfler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
778	Elektrikli makinelerin aksamı	0.15	0.09	0.24	0.24	0.16	0.23
781	Binek otomobilleri	0.03	0.03	0.17	0.05	0.08	0.32
782	Kamyonlar	0.02	0.06	0.15	0.02	0.09	0.15
783	Diğer motorlu karayolu taşıtları	1.47	0.38	2.26	4.14	1.33	5.34
784	Motolu taşıtların aksam ve parçaları	0.30	0.11	0.29	0.41	0.22	0.41
785	Motosikletler, bisikletler	0.01	0.00	0.28	0.01	0.00	0.19
786	Çekiciler, motorsuz araçları	0.53	0.04	1.68	1.44	0.12	2.54
791	Demiryolu taşıtları	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
792	Uçaklar, uzay araçları	0.00	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00
793	Gemiler ve deniz araçları	0.00	0.53	0.49	0.00	0.60	0.29
812	Isıtma, aydınlatma cihazları	0.43	0.62	1.17	1.59	2.31	2.64
821	Mobilyalar, aksam ve parçaları	0.43	0.09	0.27	1.82	0.32	0.48
831	Çantalar, bavullar, sandıklar	0.33	1.19	0.77	0.50	1.20	0.47
842	Erkek elbisesi	4.45	4.00	5.18	6.50	4.13	2.97
843	Kadın elbisesi	10.95	5.05	84.96	14.53	7.05	3.95
844	İç giyim eşyası	11.02	11.38	11.48	5.19	5.38	4.07
845	Elbise (örgü)	3.04	8.18	150.44	5.47	8.44	7.64
846	İç giyim eşyası (örgü)	1.33	12.01	16.65	1.81	10.79	9.53
847	Dokuma eşya	1.37	2.80	6.71	2.79	4.27	7.83
848	Şapkalar, başlıklar	27.33	26.30	11.17	0.48	14.92	4.50
851	Ayakkabılar	0.10	0.26	0.79	0.30	0.37	0.73
871	Optik aletler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
872	Tıbbi aletler	0.00	0.12	0.08	0.00	0.23	0.10
873	Metre ve sayaçlar	0.00	0.02	0.08	0.00	0.06	0.12
874	Ölçü ve kontrol aletleri	0.00	0.02	0.06	0.00	0.03	0.07
881	Fotoğrafçılık aletleri	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
882	Fotoğraf ve sinema araçları	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
883	Sinemacılıkta kullanılan filmler	0.00	0.10	0.00	0.00	0.11	0.00
884	Optik cihazlar	0.00	0.03	0.07	0.00	0.04	0.08
885	Saatler	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
892	Basılmış yayınlar	0.34	0.04	0.13	0.99	0.13	0.27
893	Plastik mamuller	0.29	0.10	0.55	1.02	0.45	0.83
984	Oyuncaklar, spor malzemeleri	0.02	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00
895	Büro eşyası	0.31	0.19	0.23	0.64	0.38	0.26
896	Sanat ve koleksiyon eşyası	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
897	Kuyumculuk eşyası	0.01	0.08	1.17	0.03	0.13	1.28
898	Müzik aletleri	0.10	0.39	0.77	0.11	0.59	0.85
899	Diğer endüstriyel ürünler	0.19	0.20	0.41	0.25	0.22	0.34

Kaynak : United Nations (1997) Vol.2, s.3-232, ve s. S1-S12.

United Nations (1995) Vol.2, s.3-233, Vol. 1, s. S1-s. 9.

United Nations (1990) Vol.2, s.3-233, Vol. 1. s. 995-1001. deki verilerden hesaplandı.

**EK:1 ÇİZELGE 2: TÜRKİYE'NİN AB VE AB DIŞI ÜLKELERE GÖRE
KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜK VE DEZAVANTAJLARI* 1997-1998 (Görelî
İhracat-İthalat Oranları Yaklaşımı)**

SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998	SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998		
001	Canlı hayvanlar	9.90	11.15	263	Paruk	0.60	0.10
011	Siğir Eti	0.13	6.15	264	Bikisel İlller (dokuma için)	7.15	3.25
012	Diğer Etler (taze, dondurulmuş)	441.40	98.05	265	Keten, kendir	0.20	0.40
016	Et, sakatat ve balık	0.33	0.05	266	Sentetik İlller	1.40	1.70
017	Et, sakatat ve balık	168.36	143.40	267	Diğer sentetik İlller	0.00	0.00
022	Süt ve krema	0.65	1.85	268	Yün ve diğer hayvan kolları	0.25	0.15
023	Tereyağı	0.25	0.60	269	Kullanılmış giyim eşyası	7.15	9.20
024	Peynir ve lor	8.25	16.95	272	Doğal fosfatlar	0.15	0.00
025	Yumurtalar	23.20	356.70	273	Taş, kum, çakıl	1.85	2.50
034	Balıklar (canlı, taze, dondurulmuş)	0.65	0.60	274	Kükürt ve demir pnöleri	0.00	0.00
035	Balıklar (kurutulmuş, tuzlu, salamura)	1.20	0.95	277	Aşındırıcı taşlar	2.25	6.85
036	Kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar	135.35	12.10	278	İşlenmiş mineraller	2.95	4.20
037	Deniz ürünleri (tazir, konserve)	8.70	7.25	281	Demir cevherleri	0.00	0.00
041	Buğday	4.90	0.55	282	Demir-çelik döktürü ve hurdaları	0.00	0.00
042	Pirinç	0.10	0.00	283	Bakır cevherleri	34.30	7.70
043	Arpa	29.10	1759.15	284	Nikel cevherleri	0.00	0.00
044	Mısır	0.20	0.00	285	Alüminyum cevherleri	3.05	2.00
045	Diğer Tahıllar	11.15	0.00	286	Uranyum ve toriyum cevherleri	0.00	0.00
046	Buğday unu	4279.50	6310.00	287	Diğer maden cevherleri	176.00	5.20
047	Diğer tahıl unları	28.60	37.70	288	Demir dışı metalenin döktürüleni	1.40	0.40
048	Ekmek ve Pastacılık ürünleri	27.55	492.45	289	Değerli metalenin döktürüleni	0.00	0.00
054	Sebzeler	80.30	6.20	291	Hayransal hammaddeler	0.85	0.15
056	Kurutulmuş Sebze	30.30	47.45	292	Bikisel hammaddeler	0.25	0.55
057	Fındık, ceviz, meyve	173.95	10.70	321	Taş kömürü	0.25	0.00
058	Meyve (işlenmiş)	63.50	61.20	322	Briket İnyit	0.00	0.05
059	Meyve suyu	15.20	4.90	325	Kök	2.40	0.00
061	Şeker ve bal	15.80	31.70	333	Ham petrol	0.00	0.00
062	Şeker ürünleri	41.70	1378.00	334	Akaryakıt	0.60	1.05
071	Kahve	0.15	0.10	335	Petrol ürünleri artıkları	0.55	0.10
072	Kakao	0.60	0.15	342	Propan gazı, bütan gazı	1.35	9.35
073	Çikolata	8.70	80.70	343	Doğal gaz	0.00	0.00
074	Çay	37.15	4.00	344	Petrol gazları	2.55	0.00
075	Biber	120.30	11.60	345	Havagazı	0.25	0.00
081	Hayvan yemi	0.55	0.05	351	Elektrik enerjisi	0.00	0.20
091	Margarin	181.25	38.15	411	Hayransal yağlar	0.20	0.00
098	Hazır yiyecekler	2.60	13.20	421	Bikisel sıvı yağlar	2.25	1.00
111	Alkolsüz içecekler	95.55	149.25	422	Diğer Bikisel sıvı yağlar	2.95	0.95
112	Alkollü içecekler	4.25	25.45	431	Bikisel ve hayransal yağlar (işlenmiş)	10.25	9.35
121	Tütün(yaprak)	68.05	2.30	511	Hidrokarbonlar	0.25	0.15
122	Tütün(işlenmiş)	7.75	4.75	512	Alkoller fenoller	0.25	0.25
211	Deri, kâsele	0.10	0.10	513	Karbonsülfür asitler	0.00	0.00
212	Hayvan postu	0.20	1.45	514	Azotlu bileşikler	0.10	0.10
222	Yağlı tohumlar	0.45	0.00	515	Organik-ırganik bileşikler	0.05	0.10
223	Diğer yağlı tohumlar	4751.35	183.70	516	Diğer organik kimyasal maddeler	0.00	0.10
231	Doğal kauçuk	0.10	0.00	522	Kimyasal elementler	0.25	0.10
232	Sentetik kauçuk	0.15	0.30	523	İrganik kimyasal maddeler	0.09	1.50
244	Doğal mantar	0.00	0.00	524	Diğer kimyasal bileşikler	0.20	1.10
245	Yakacak odun	9.80	0.00	525	Radyoaktif element	0.00	0.00
246	Yakacak yonga	100.25	0.55	531	Sentetik boyalar	0.05	0.05
247	Yuvartık ağaçlar	0.40	0.10	532	Boyacılıkta kullanılan maddeler	1.30	5.05
248	Bçimlenmiş odun	6.50	0.55	533	Diğer boyacılar maddeler	0.50	2.40
251	Odun hamuru ve kağıt döktürüleni	0.00	0.00	541	Eczacılık ve eczacılık ürünleri	0.15	0.20
261	İpek	0.15	0.00	542	İlaçlar	0.35	0.70

54 TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ (AB) VE AB DIŞI ÜLKELERE GÖRE REKABET GÜCÜ: (1984-1996)

SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998	SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998		
551	Uçucu yağlar	0.10	0.15	686	Çinko alaşımları	2.05	0.30
553	Parfüm ve kozmetik	0.90	4.00	687	Kalay alaşımları	0.10	0.00
554	Sabunlar ve temizlik ürünleri	5.20	41.70	689	Diğer demir dışı metaller	0.10	0.00
562	Kimyasal gübreler	0.50	0.05	691	Metal inşaat malzemeleri	2.50	8.05
571	Etilen polimerleri	0.05	0.05	692	Demir-çelik depolar	2.40	6.05
572	Siblen polimerleri	0.00	0.00	693	Metal teller	4.10	8.05
573	Vinil klorür polimerleri	0.50	0.10	694	Çivi ve vidalar	0.30	0.80
574	Poliasetatlar, polikarbonlar	0.20	1.50	695	El aletleri	0.65	1.45
575	Propilen, diğer etilenlerin polimerleri	0.10	0.20	696	Kesici aletler	0.40	0.35
579	Plastik dokümanlar	1.10	1.05	697	Ev işleminde kullanılan aletler	3.65	8.40
581	Plastik hortumlar, borular	0.75	1.30	699	Diğer metal mamuller	0.50	1.45
582	Plastik levhalar, plakalar	0.90	3.90	711	Buhar kazanları	0.15	0.25
583	Plastik monofilament	1.50	25.20	712	Buhar türbinleri	0.00	0.00
591	Böcek öldürücü ilaçlar	0.40	0.70	713	Motorlar ve aksamı	0.20	0.55
592	Yapıştırıcı maddeler	0.30	2.20	714	Elektrik makine ve motorlar	0.55	0.25
593	Patlayıcı maddeler	0.30	0.35	716	Elektrik motorları ve jeneratörler	0.20	0.30
597	Ateşlemeyi önleyici müstahzalar	0.10	0.30	718	Hidrolik türbinler	0.05	0.05
598	Çeşitli kimyasal maddeler	0.10	0.60	721	Tarımsal makineler	0.40	1.40
611	Denizler	0.40	0.80	722	Traktörler	0.60	6.781.60
612	Saraycı eşyası	2.35	107.70	723	İnşaat makine ve cihazları	0.10	0.20
613	Kürkler (tabaklanmış, aprelenmiş)	0.30	1.85	724	Tekstil ve deri işleme makineleri	0.10	0.10
621	Kauçuk ve kauçuktan eşya	0.30	1.35	725	Kağıt işleyen makineler	0.05	0.25
625	Kauçuk iç ve dış lastik (taşıtlar için)	1.20	2.65	726	Mataha makineleri	0.05	0.10
629	Diğer kauçuk maddeler	0.30	0.65	727	Gıda işleme makineleri	1.45	6.70
633	Montardan eşya	0.15	2.10	728	Diğer makineler	0.10	0.30
634	Kontraplaklar, ağız kaplamaları	0.55	1.10	731	Takım tezgahları	0.10	0.05
635	Ağaç ürünleri	1.20	3.30	733	Metal işleme tezgahları	0.35	1.00
641	Kağıt ve kartonlar	0.20	0.50	735	Makine aksamı	0.10	0.35
642	Kağıt ve kağıt ürünleri	1.45	8.00	737	Metal işleyen makineler	0.20	0.65
651	Dokuma ipçikleri	1.95	0.95	741	Isıtıcı ve soğutucu cihazlar	0.20	0.35
652	Pamuklu dokumalar	3.45	2.10	742	Siviler için Pompalar	0.25	0.80
653	Sunı elyattan dokumalar	2.75	1.35	743	Diğer Pompalar, fanlar santrafler	0.20	0.35
654	Diğer Dokuma ürünleri	0.70	3.65	744	Mekanik yük taşıyıcılar	0.20	0.70
655	Örme dokuma	3.10	2.75	745	Elektrik diğer makineler	0.10	0.60
656	Kurdeler, armalar, tüller	3.45	11.35	746	Her tür rulmanlar	0.10	0.30
657	Özel dokumalar	1.25	3.30	747	Musluklar, vanalar	0.35	1.15
658	Dokuma eşya	30.95	44.25	748	Transmisyon elemanları	0.10	0.25
659	Halılar ve yer kaplamaları	11.80	21.10	749	Elektrik şiz makinelerin parçaları	0.10	0.35
661	Çimento, alçı, inşaat malzemeleri	8.70	24.75	751	Büro makineleri	0.10	0.05
662	Ateş tuğlası	2.50	32.15	752	Otomatik bilgi işlem makineleri	0.05	0.10
663	Mineral mamulleri	0.40	1.20	759	Büro makinelerinin aksam parçaları	0.10	0.00
664	Cam	1.50	2.10	761	Televizyon	1.60	3.80
665	Cam ürünleri	3.95	16.70	762	Radio	0.00	0.00
666	Seramik ve porselen eşya	0.70	1.05	763	Ses kayıt edici cihazlar	0.00	0.00
667	İnciler, değerli taşlar	0.05	0.10	764	Telefon, telegaf, telsiz cihazları	0.10	0.40
671	Dökme demir, aynalı demir	3.10	0.40	771	Elektrik transformatorleri	1.30	3.60
672	Demir-çelik külçe	31.40	1.15	772	Elektrik reostatları devreleri	0.35	1.00
673	Demir-çelik yassı madde ürünleri	1.00	0.30	773	İzole edilmiş tel kablo	1.60	5.65
674	Demir-çelik levhalar	0.25	0.65	774	Elektro teğis cihazları	0.00	0.00
675	Demir-çelik çemberler	0.00	0.05	775	Everde kullanılan makineler	0.75	1.80
676	Demir-çelik profiller	12.85	38.95	776	Tranzistörler, valfler	0.00	0.00
677	Demir-çelik raylar	0.05	0.00	778	Elektrikli makinelerin aksamı	0.25	0.45
678	Demir-çelik teller	1.05	2.50	781	Motorlu kara taşıtları (otomobiller)	0.15	0.75
679	Demir-çelik boru	1.05	2.90	782	Motorlu taşıtlar (eşya taşıyıcılar)	0.10	0.15
681	Gümüş, plastik	0.15	0.05	783	Motorlu taşıtlar (çekiciler)	1.00	10.20
682	Bakır alaşımları	2.50	0.75	784	Motorlu taşıtların parçaları	0.30	0.65
683	Nikel alaşımları	0.25	0.10	785	Motorsikletler, bisikletler	0.45	0.20
684	Alüminyum alaşımları	0.65	0.50	786	Römorklar, yarı römorklar	1.45	37.95
685	Kurşun alaşımları	0.05	0.00	791	Demiryolu taşıtları	0.05	0.00

SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998	SITC Rev. 3	TÜRKİYE-AB ÜLKELERİ 1997-1998	TÜRKİYE-AB DIŞI ÜLKELER 1997-1998	
792	Hava taşıtları	0.90	873	Sayaçlar ve metreler	0.25	0.60
793	Gemiler	0.95	874	Ölçü ve kontrol aletleri	0.10	0.15
811	Prelabik yapılar	2.45	881	Kameralar	0.10	0.05
812	Sihhi tesisat cihazları	0.45	882	Fotoğraf ve sinemacılık malzemeleri	0.05	0.10
813	Aydınlatma cihazları	0.85	883	Sinemacılıkta kullanılan filmler	0.35	0.10
821	Mobilyalar	0.65	884	Optik eşya	0.10	0.15
831	Seyahat eşyası	2.60	885	Saatler	0.10	0.10
841	Erkek giyim eşyası	23.50	891	Silah ve cephane	0.15	0.15
842	Kadın giyim eşyası	17.35	892	Basılmış yayınlar	0.35	1.90
843	Örme giyim eşyası (erkek için)	31.25	893	Plastikten mamul eşyalar	1.25	4.30
844	Örme giyim eşyası (kadın için)	60.35	894	Çocuk arabaları, oyuncaklar	0.40	0.15
845	Diğer giyim eşyası	25.95	895	Büro ve kırtasiye eşyası	0.30	0.25
846	İç giyim eşyası	10.40	896	Sanat eşyası ve antika	1.70	6.60
848	Giyim eşyası (dokuma dışı)	18.80	897	Mücevherlik eşyası	7.55	13.80
851	Ayaklıklar	3.55	898	Müzik aletleri	1.30	1.30
871	Optik aletler ve aksesuarı	0.20	899	Çeşitli mamul eşya	0.45	0.40
872	Tıbbi alet ve cihazlar	0.15				

* Hesaplanan endeks değerinin 1'den büyük olması adı geçen ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlüğün var olduğunu, 1'den küçük olması ise karşılaştırmalı üstünlüğün olmadığını göstermektedir.

Kaynak : DİE, SITC Rev. 3 ihracat ve ithalat verileri 1989-1998'den (disket ortamında) hesaplandı.

EK : 2

ÇİZELGE 3: ULUSLARARASI TİCARETTE YER ALAN ÜRÜNLERİN İÇERDİĞİ
TEKNOLOJİYE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

SITC REV. 3	ÜRÜN GRUBU	SITC REV. 3	ÜRÜN GRUBU
1.	YÜKSEK TEKNOLOJİ	76	(764 hariç) Ses kayıt cihazları
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	77	(772, 774, 776, 778 hariç) Evlerde kullanılan cihazlar
72	Belirli endüstriler için özel makineler	78	Kara taşıtları
74	Genel endüstri makine cihaz ve aksesuarı	3.	STANDART TEKNOLOJİ
75	Bilgisayar ve büro makineleri	0	Gıda maddeleri ve canlı hayvanlar
764	İletişim cihazları	1	İçkiler ve tütün
772	Elektrik devreleri, rezistansları	2	Yenilmeyen hammaddeler (akaryakıt hariç)
774	Tıbbi gereçler	4	Hayvansal ve bitkisel yağlar
776	Yarı iletkenler	63	Mantar ve cömür ürünleri
778	Elektrikli makine ve gereçler	65	Dokuma ürünleri
792	Hava taşıtları, uzay taşıtları	66	Metal dışı maddeden yapılan eşya
793	Gemiler ve suya yüzen taşıtlar	67	Demir ve çelik
87	Mesleki bilimsel kontrol alet ve cihazları	68	Demir dışı metaller
88	Fotoğrafçılık cihazları ve optik gereçler	69	Metal mamuller
2.	ARA TEKNOLOJİ	79	(792, 793 hariç) Diğer taşıt araçları
3	Madeni yakıt, yağlar ve ilgili maddeler	81	Prelabik yapılar
5	(54 hariç) Kimya sanayi ürünleri	82	Mobilya
61	İşlenmiş deri ve deri ürünleri	83	Seyahat eşyası
62	Kauçuktan eşya	84	Giyim eşyası
64	Kâğıt, karton ve kâğıt hamuru	85	Ayaklıklar
71	Güç üreten makine ve cihazlar	89	Çeşitli mamul eşya
73	Metal işleme makineleri		

Kaynak: Federico Foders (1996), s. 9.

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA (EYLÜL 2000)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Faiz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	6.0	3.5	3.8	4.3	-404.6	-367.2	6.53	9.50
Almanya	3.1	1.8	1.8	10.5	64.7	-21.9	-	-
Avustralya	4.3	3.2	3.9	7.1	-8.1	-20.9	6.25	9.25
Avusturya	3.9	2.8	2.0	3.8	-4.6	-5.5	-	-
Belçika	5.1	2.9	2.2	12.7	15.9	11.8	-	-
Danimarka	1.7	3.1	3.4	5.6	4.3	2.3	5.40	7.50
Fransa	3.3	1.7	5.2	11.2	13.8	35.1	-	-
Hollanda	4.1	2.8	2.4	3.2	11.7	20.3	-	-
İngiltere	3.1	3.3	4.1	6.0	-42.1	-18.3	5.50	7.00
İspanya	4.2	3.6	1.7	14.3	-37.9	-17.0	-	-
İsveç	4.0	1.2	4.8	15.3	15.3	5.7	3.75	4.97
İsviçre	3.4	1.3	0.2	2.4	0.1	29.8	3.36	5.25
İtalya	3.0	2.6	2.0	11.5	6.8	1.6	-	-
Japonya	0.8	-0.5	1.2	4.8	126.6	117.7	0.23	1.50
Kanada	5.3	3.0	3.2	7.6	28.8	5.8	5.68	7.50
Euro-11	3.4	2.4	2.3	9.9	31.7	-3.5	4.59	5.25

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil Kaynak: The Economist, 9 Eylül 2000

(*) Yıllık Yüzde Değişim

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B., Diğerleri için C.I.F./F.O.B.

Bankacılık

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Bankacılık Sektöründen Haberler

Pamukbank Müşteriye Özel Hizmet Sunacak

Pamukbank mevcut operasyonel sistemlerinde yıllardır birikmiş olan verileri , müşteri odaklı bankacılık hizmetlerine ve iş stratejilerini belirlemekte yardımcı olacak bilgiye dönüştürmek için IBM'le bir işbirliği yaptı. Pamukbank, IBM'in "business intelligence" uygulamalarıyla müşteriye özel finansal hizmetleri sunabilecek. Pamukbank Genel Müdürü Orhan Emirdağ geleceğin bankacılığında bilgiyi, müşteri odaklı bankacılık hizmetlerinde kullanabilmenin çok önemli olduğunu söyledi.

Vakıfbank'ın Özelleştirilmesine Start Verildi

IMF'ye verilen söz çerçevesinde Kamu Bankaları'nın özelleştirilmesi için adım atıldı. Daha önceden de belirtildiği gibi özelleştirilmesi daha kolay olacağı için ilk sırayı Vakıfbank aldı. Devlet Bakanı Yüksel Yalova, yaptığı basın toplantısında Ekim ayının son günlerinde bankanın özelleştirileceğini belirtti.

Gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ile bankanın hisseleri A ve B grubuna ayrılarak satılmasına karar verildi. Böylece B grubu hisseler halka arz yolu ile ilk etapta satılacak. A grubu hisselerin satışında ise Bakanlar Kurulu yetkili olacak. Vakıfbank'ın özelleştirilmesinde yurtdışı ayağının konsorsiyum

liderliğini Schroder Salomon Smith Barney, Türkiye'deki ayağını ise İş Yatırım Menkul Değerler üstlendi. Daha uygun olacağı düşüncesi ile diğer üyelerin seçiminin konsorsiyum liderleri tarafından yapılmasına karar verildi.

329 şubesi bulunan Vakıfbank'ın 24 özel işlem merkezi, 104 ödeme bürosu, değişik sektörlerde yer alan 40 iştiraki mevcut. Bankanın aktif büyüklüğü 6 milyar 571 milyon dolar seviyesinde bulunuyor.

Körfezbank'ın Uluslararası Başarısı

Reuters'in düzenlediği "Forexpoll" isimli döviz tahmini yarışmasında Körfezbank % 2.06'lık sapma ile dünya çapında altıncı oldu. Dünya döviz piyasasının önde gelen bankalarının katıldığı yarışmada, Dolar-Sterling, Dolar-Euro ve Dolar-Japon Yeni değişim oranlarını aylık, 3 aylık, 6 aylık ve 1 yıllık dönemlerde en iyi tahmin eden ilk 20 banka, dereceye girme başarısını gösteriyor.

Moody's, Akbank'ın Notunu Yükseltti

Uluslararası derecelendirme kuruluşu Moody's, Akbank'ın Baa1 olan uzun vadeli TL mevduat notunu A3'e yükseltti.

Moody's'ten yapılmış açıklamada, Akbank'ın Prime-2 olan kısa vadeli mevduat notu, C olan mali sağlık notu (FSR) ve B2/NP (pozitif görünüm) olan döviz mevduat notlarının incelemede olmadığı ve değişiklik yapılmadığı belirtildi.

Not değişikliğinin Türkiye'nin Türk Lirası yükümlülükleri notundaki son artışı yansıttığı da kaydedilen açıklamada, A3/Prime-2 TL mevduat notlarının, notu C olan bankalarla uyumlu olduğu belirtilerek Akbank'ın Türk bankacılık sektöründeki olumlu konumu ve yerinin yanı sıra güçlü temel göstergeleri ve hissedarı Sabancı Grubu'ndan alacağı desteğin dikkate alındığı bildirildi.

Açıklamada, Akbank'ın enflasyonu önemli ölçüde düşürmek üzere tasarlanan yeni istikrar programının uygulamaya konmasının ardından değişen makro ekonomik koşullarda işlerinin sorunsuz devam etmesi için gerekli bütün ayarlamaları yapmakta olduğu kaydedildi.

Moody's'in Akbank'a verdiği A3/Prime-2 TL notları, şimdiye kadar Türkiye'de herhangi bir bankaya verilen en yüksek Türk Lirası notu olma özelliği taşıyor.

Oyak Bank'ta Atama

Oyak Bank A.Ş. Genel Müdür Yardımcılığı'na Nihat Karadağ atandı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve Maliye mezunu olan Ka-

radağ, master'ını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Para-Banka bölümünde yaptı. Bankacılığa 1974 yılında Ziraat Bankası'nda müfettiş olarak başlayan Karadağ, banka içindeki görevlerine ilaveten, bankanın iştirak yönetim kurullarında da görev aldı. Bankanın Sermaye Piyasaları Müdürü'ymen 1995'de ayrıldı. 1995 - 1999 yılları arasında Koç Tüketici Finansmanı ve Kart Hizmetleri'nde Genel Müdür Yardımcılığını yürüttü.

İş Bankası'nın Net Kârı % 55 Arttı

Türkiye İş Bankası'nın bu yılın ilk yarısındaki net kârı, geçen yılın aynı dönemine oranla % 55 artarak, 211 trilyona yükseldi. Türkiye İş Bankası'ndan yapılan açıklamaya göre, bu dönemde 307 trilyon lira brüt kâr elde eden banka, 68 trilyon lira vergi karşılığı ile 28 trilyon lira da diğer karşılıklar için ayırdı. Bankanın özkaynakları % 283 artarak, 1 katrilyon 451 milyar liraya, aktif toplamı % 120 artışla 6 katrilyon 569 milyar liraya ulaşırken, % 105 oranında gelişme gösteren mevduat toplamı da 4 katrilyon liraya yükseldi.

Akbank'ın 6 Aylık Kârı 178 Trilyon

Akbank Genel Müdürü Özen Göksel, banka kâr marjlarının daraldığı bir ortama rağmen, Akbank'ın ilk altı aylık net kârının 178 trilyon lira olduğunu bildirdi. Göksel, konuya ilişkin olarak yaptığı yazılı açıklamada, brüt kârın 265 trilyon lira olduğunu belirterek, 87 trilyon lira vergi karşılığı ayırdıklarını vurguladı. Göksel, geçen yılın aynı dönemindeki net kârın 149 trilyon lira olduğunu hatırlattı. Göksel, şunları kaydetti; "Bankamızın 178 trilyon lira olan net kârında kamuoyunu yanıltıcı hiçbir unsur yoktur. Brüt kârımızın üzerinden % 33 oranında vergi yükümlülüğü tam olarak ayrılmıştır. Krediler için ayrılmış her türlü karşılıklar kâr rakamımızdan düşülmüştür. İştirak satış kârlarımız bankamızın kârına ilave edilmemiştir". Bu yılın ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre mevduatta % 82, kredilerde % 84, toplam aktifte ise % 83 oranında artış sağlandığını ifade eden Göksel, "Aynı dönemde 100 binin üzerinde müşteriye tüketici kredisi kullanılarak, müşteri portföyümüzün genişletilmesi temin edilmiştir" dedi.

Garanti'den 116 Trilyon Net Kâr

Garanti Bankası, bu yılın ilk 6 ayında 116.5 trilyon lira net kâr elde etti. Bankanın brüt kârı 169.5 trilyon liraya ulaşırken, 2000 yılının ilk yarısı için 52.9 trilyon lira Kurumlar Vergisi karşılığı ayırdı. Ek faiz vergisi olarak ödenen 72.9 trilyon lira ise olağanüstü giderler kaleminde gösterildi. Olağanüstü giderler hariç Garanti'nin verimlilik rasyosunun % 31.7'ye gerilediğine işaret etti.

İş Bankası'na Yarı Milyar Dolar Sendikasyon Kredisi

Türkiye İş Bankası, 500 milyon dolarlık libor artı % 0.45 faizli kredi alıyor. Türkiye İş Bankası'ndan yapılan yazılı açıklamada, bankanın uluslararası mali piyasalardan bugüne kadar Türk bankalarının sağlanan en yüksek tutarlı sendikasyon kredisini temin ettiği bildirildi. Açıklamada, 500 milyon dolar tutarındaki 1 yıl vadeli kredinin aynı zamanda Türk bankalarının sağlanan sendikasyon kredileri içinde en fazla düzenleyici banka sayısına ve en düşük faiz oranına sahip olduğu kaydedildi.

Açıklamada, "tamamı ihracatın finansmanına yönlendirilecek bir yıl vadeli krediye toplam 64 uluslararası banka katıldı, kredinin faiz oranı ise libor artı % 0.45 olarak belirlendi" denildi. İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince de, kredinin değişik ülkelerin katılımıyla sağlandığının altını çizerek, Türkiye'nin dış kaynağa çok gereksinim duyduğu bir dönemde İş Bankası'nın libor artı % 0.45 faizle 500 milyon dolarlık bir krediyi çok kolay sağlamış olduğunu vurguladı. Dış ticaretin yaklaşık % 9'unun İş Bankası üzerinden gerçekleştiğini anımsatan Özince, "Bankamızın uluslararası alandaki kredibilitesi bize gu-
ru veriyor" dedi.

Kredinin imza töreni 18 Ağustos tarihinde Londra'daki Grosvenor House Otel'inde sendikasyona katılan banka temsilcileri ve İş Bankası yetkililerinin katılımıyla gerçekleşti. İş Bankası geçen yıl Aralık ayında da 34 uluslararası bankanın katılımıyla 275 milyon dolar tutarında bir yıl vadeli sendikasyon kredisi sağlamıştı.

Finansbank Kârını % 47 Artırdı

Finansbank Genel Müdürü Onur Umut, 2000 yılı ilk altı aylık değerlendirme sonuçlarında Finansbank'ın net kârının bir önceki yılın aynı dönemine göre % 47'lik artışla 45.2 trilyon olarak gerçekleştiğini, döviz bazında ise kârlılıklarını koruduklarını söyledi. Umut, bankanın brüt kârının ise yine bir önceki yılın aynı dönemine göre % 13 artışla 53.3 trilyona ulaştığını belirtti.

Teknolojik düzeyde Türkiye'nin en ileri bankalarından biri olduğunu söyleyen Umut "yabancı analistlerin Türkiye'deki bankalarda baktıkları noktalar gerçek bankacılık ortamında ne kadar kâr ettikleri ve komisyon gelirlerini artırıp arttırmadıkları yönünde. Biz bu ortamda TL bazında net kârımızı % 47 arttırırken döviz bazında geçen seneki düzeyi gerçekleştirdik. Bu ortamda büyük bir başarıdır" dedi.

Umut ilk altı aya ilişkin şu değerlendirmeleri yaptı: "Hem kurumsal hem de bireysel müşteri portföyünün büyümesi ile Bankanın aktif büyüklüğü geçmiş 12 ayda % 112 artış göstererek 791.2 trilyon liradan 30 Haziran itibarıyla 1 katrilyon 708.3 trilyona ulaşmıştır. Bankanın toplam kredileride geçen yılın

aynı dönemine göre % 211 artış kaydederek 147.3 trilyon liradan 457.7 trilyon liraya ulaşmış, söz konusu artışta toplam krediler içindeki payını % 18'den % 34'e çıkaran bireysel krediler önemli bir rol oynamıştır. Kredilerin toplam aktiflerdeki payı ise % 19'dan % 27'ye çıkmıştır".

TEB'in İlk Yarı Kârı 12.6 Trilyon

Türk Ekonomi Bankası (TEB), 2000 yılı ilk altı aylık net dönem kârını geçen yılın aynı dönemine göre % 48 oranında artırarak 12 trilyon 679 milyar liraya çıkardı. Bankanın aynı dönemdeki aktif büyüklüğü de % 95 oranında büyüyerek 905 trilyon 303 milyar liraya ulaştı. Banka kredi portföyü de artışın gerisinde kalmadı. TEB portföyü bir önceki yılın aynı dönemine göre % 127 büyüyerek 206 trilyon 569 milyar liraya yükseldi.

TEB'in istikrarlı büyümesinin 2000 yılı ilk yarısında da devam ettiğini belirten TEB Genel Müdürü Akın Akbaygil, bu büyümeyi sektör genelinde yaşanan net faiz daralmalarına rağmen elde ettikleri gerçeğinin altını çizdi. Akbaygil, net faizlerdeki daralmaya rağmen TEB'in 6 aylık net dönem kârının % 48 oranında arttığını vurguladı. Akbaygil, güçlü mali yapısı, muhafazakar yönetim anlayışı ve istikrarlı bir mevduat tabanına sahip olan TEB'in istikrarlı büyümesine önümüzdeki dönemde de devam edeceğini söyledi.

Osmanlı Bankası'nın Kârı % 46 Arttı

Bağımsız denetimden geçmiş ve enflasyondan arındırılmış altı aylık mali tablolarını açıklayan Osmanlı Bankası Genel Müdürü Turgay Gönensin, net konsolide kârlarının 14.2 trilyon liraya ulaştığını açıkladı. Gönensin'in açıkladığı rakamlara göre, banka yılın ilk yarısında kârını % 46 oranında artırdı. Yaklaşık 14 milyon lot ile Turkcell'in halka arz edilen hisselerinin % 52.7'sini hesabında bulunduran Osmanlı Bankası'nın, aktif büyüklüğü ise % 137'lik artışla 1.8 katrilyon liraya yükseldi. Haziran 1999'da 101.7 trilyon lira olan öz kaynak toplamı, % 91 oranındaki artışla 194.5 trilyon liraya yükselirken, bankanın enflasyondan arındırılmış özsermaye kârlılık rasyosu ise % 17.1 olarak gerçekleşti. Bankanın aynı dönemde mevduatı % 176'lık artışla 1.1 katrilyon liraya, kredileri ise % 96'lık artışla 503.8 trilyon liraya çıktı.

İş Bankası Üç Görkemli Kuleyle Finansın Kalbine Girdi

Merkezini finansın kalbi olan İstanbul'a taşıyan Türkiye İş Bankası, genel müdürü Ersin Özince'nin ifadesiyle "gücüne güç katacak". Levent'teki İş Kuleleri'yle resmen İstanbul'lu olan İş Bankası, 76'ncı yaşına da büyük bir değişimle girmiş oldu.

Ankara'daki sobalı bir genel müdürlük binasıyla yola çıkan Türkiye İş Bankası, İstanbul'daki Türkiye'nin en akıllı binası olarak nitelendirilen yeni genel müdürlüğüne görkemli bir geçiş yaptı. Genel müdürlüğünü Türkiye'de finansın merkezi olan İstanbul'a taşıyan İş Bankası 76'ncı yaşını da burada kutladı.

26 Ağustos 1924 tarihinde Atatürk'ün direktifi ve doğrudan katılımıyla 3'üncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın genel müdürlüğünde kurulan İş Bankası, Cumhuriyetin ilk özel ulusal bankası olması özelliğini taşıyor. 250 bin lira sermaye, 2 şube ve 37 personel ile işe başlayan İş Bankası, kuruluşundan bu yana gösterdiği büyük gelişim sonucu bugün Türkiye'nin en büyük özel bankası unvanına sahip bulunuyor. İş Bankası, genel müdürlüğünü Ankara'dan iş ve finans merkezi İstanbul'a taşıyarak eski bir hayalini de gerçekleştirdi.

İş Bankası İstanbul'a taşınırken, sessiz sedasız bir şekilde logosunu da değiştirdi. İş Bankası'nın 21 yıldır kullandığı logosunda yapılan küçük bir değişiklik kamuoyuna duyurulmadan uygulanmaya başladı bile.

Yapı Kredi'nin Kârı 121 Trilyon Lira

Yapı Kredi Bankası (YKB), bu yılın ilk altı ayında 121 trilyon lira net kâr sağladı. Yapı Kredi geçen yılın aynı döneminde 72 trilyon lira net kâr elde etmişti. Bankanın bu yılın ilk yarısında açıkladığı bilançoda, geçen yılın aynı dönemine göre mevduatları % 73 artıp 4.3 katrilyon, kredileri % 57 yükselip 2.5 katrilyon ve aktifleri % 78 artıp 6 katrilyon liraya ulaştı.

Yapı Kredi Bankası'ndan konuyla ilgili olarak yapılan açıklamada ekonomik gelişmeler paralelinde bireysel bankacılık ürünlerine talebin arttığı, ferdi, otomobil, konut gibi tüketiciler kredilerinin geçen yılın aynı dönemine göre sekiz kat büyüdüğü kaydedildi. Açıklamada, bankanın, YKB kredi kartında % 28 ve POS işlem hacminde % 23'lük pazar payı ile lider konumunu koruduğu belirtildi.

Yılın ilk yarısında 79 trilyon lirayı aşan bankacılık hizmet geliri sağlandığı ve iştirak satışlarından 42 trilyon lira kâr elde edildiğini bildirilen açıklamada, Turkcell'in halka arzıyla bankanın ortaklık payı üzerinden elde edilen 162 milyon dolarlık gelirin bilançoda görülmediği belirtildi.

Pamukbank Wap'la Borsaya Girdi

Pamukbank Wap Bankacılığı hizmeti vermeye başladı. Bu hizmet sayesinde Pamukbank müşterileri, internet şubesinde olduğu gibi eşzamanlı olarak İMKB'de hisse senedi alım ve satımı yapabiliyor. Bankanın başlattığı yeni hizmetinde müşteriler verdikleri emirlerin sonucunu da görebiliyor. Hisse se-

nedi ve endeks bilgilerinin üç dakika gecikmeli olarak aktarıldığı sistemden yararlanan müşteriler, Pamukbank Wap Bankacılığı üzerinden vadeli, vadesiz hesap bakiyesi takibi, de gerçekleştiriliyor.

Finansbank'a 85 Milyon Dolar Kredi

Dış kredi sağlamak amacıyla 2000 yılı içerisinde dördüncü kez uluslararası piyasalara çıkan Finansbank, 85 milyon dolarlık bir yıl süreli finansman temin etti. Finansbank'tan yapılan açıklamaya göre banka, Bank of America tarafından US Commercial Paper kriteri için düzenlenen sendikasyon programı kapsamında 50 milyon dolar için piyasaya çıktı, yoğun talep üzerine kredi tutarı 85 milyon dolara yükseltildi. Krediyeye ilişkin anlaşma 24 Ağustos tarihinde imzalandı. Bankgesellschaft Berlin'in akreditif bankası olarak yer aldığı US Commercial Paper programı kapsamında sağlanan kredinin faizi Libor artı % 0.90 olarak belirlendi.

Tekstilbank'ın Kârı 12.2 Trilyon

Tekstilbank'ın 1999 haziran sonunda 11 trilyon lira olan kârı % 10.9 artarak 2000 haziran sonunda 12.2 trilyon liraya yükseldi. Tekstilbank'tan yapılan açıklamada, geçen yılın aynı döneminde 210.3 trilyon lira olan özkaynağında haziran sonu itibariyle % 153 artarak 533.4 trilyona ulaştığı belirtildi. Açıklamada, geçen yılın aynı dönemine göre mevduat hacminin ise % 395 oranında artarak 337.4 trilyon liraya, kredi hacmi ise % 100 oranında artışla 226.4 trilyona ulaştığı ifade edildi.

SİZ DE ABONE OLUN!

«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne abone olanlar,
«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ni önce okuyanlardır.

Adı Soyadı : .....

Firma Adı : .....

Adres : .....

Posta Kodu : ..... Tel: ..... Fax: .....

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul'da oturanlar için).

«BANKA-MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR» Aylık Dergi, 12 sayı için 2000 Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

6 Aylık: 12.000.000.- TL

1 Yıllık: 22.000.000.- TL

YURT DIŞI

6 Aylık 25 \$

1 Yıllık: 40 \$

Not: Öğrencilere % 30 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

Akbank T A Ş
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 35875-4

Garanti Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 6299897

T. İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 530979

«EKONOMİK MALİ YAYINLAR SAN. VE TİC. A. Ş.» adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığınız maktubuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, « Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi; Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak, No. 6/2; 34400 Sultanahmet – İSTANBUL » adresine gönderebilir, ya da şu numaraya Fax geçebilirsiniz: (0 – 212) 518 66 43 • Tel: 518 17 32

Euromoney de aynı fikirde:

Global Menkul Değerler,
"2000 yılında Türkiye'nin En İyi Aracı Kurumu"

Global Menkul Değerler, kurumsal finansman, satış ve araştırma alanlarındaki başarısını onurlandıran ve uluslararası finans kuruluşlarından aldığı 40'a yakın performans ödülüne şimdi de dünyanın en saygın yayınlarından Euromoney'nin verdiği: "2000 Yılı Türkiye'nin En İyi Aracı Kurumu" Ödülü'nü ekledi.

 GLOBAL
MENKUL DEĞERLER

Kayıtlı sermaye tavanı 20 Trilyon, çıkarılmış sermayesi 8 Trilyon 750 Milyar Türk Lirası'dır.

Merkez: Maya Akar Center Büyükdere Caddesi No: 100/102 Esentepe 80280 İSTANBUL Tel: (0212) 211 49 00

www.global.com.tr

Sizin için ileriye bakıyoruz.

İMKB, yatırımcılara geleceğe dönük yatırım olanakları sunuyor...

İSTANBUL
MENKUL KIYMETLER
BORSASI
www.imkb.gov.tr